Cumhuriyet

9 HAZİRAN 1985

PARASIZ PAZARTESİ

SİYASET 85

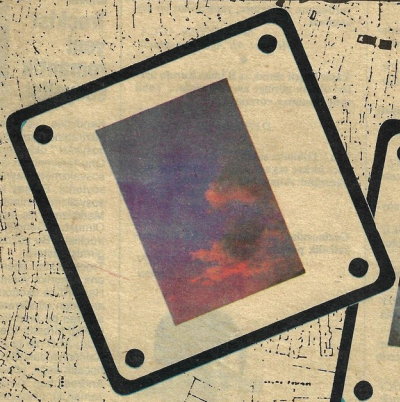

5 Haziran

DÜNYA ÇEVRE GÜNÜ 7/8/9

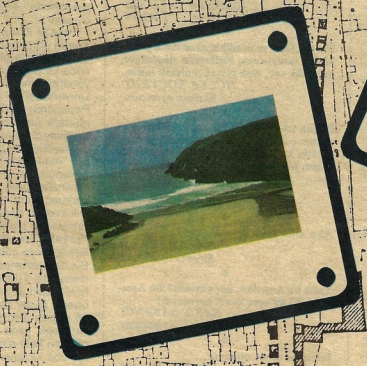

BATIDA TELEVİZYON 6

İTÜ'DEN HOLIDAY INN'E 10/11/12

BUGÜNÜN GÖZÜYLE 13

İNCİR ÇEKİRDEĞİ

Biraz konferans gibi konuştum.
MERYEM CEYLAN
Milli Gazete yazarı

•

İyi idare edilemeyen bir memleket, iyi idare edilemeyen bir ekonomi, memleketi sıkıntılara sokar. Bir kısım insanlar çıkar, bu sıkıntıları gidermek için kaçakçı olur.
TURGUT ÖZAL
Başbakan

•

Bana eşek diyenlerin de Cumhurbaşkanı olacağım.
RAUF DENKTAŞ
KKTC Cumhurbaşkanı

•

Eğer seksüel sorunum olsa, Danimarka'dan 10 tane kadın getirtirdim.
BÜP CAN
Milli boksör

•

Biz devamlı mutluyuz.
SEMRA ÖZAL
Başbakanın eşi

•

Utanmasam milletvekilliğinden istifa edeceğim.
VURAL ARIKAN
Bağımsız milletvekili

•

Roma'da yargılanan, Papa'nın katilleri değil, doğrudan doğruya TÜRKLER'dir...
RAUF TAMER
Tercüman Gazetesi yazarı

•

Hele şu ramazan bir geçsin. Söylenecek çok şey olacak.
ŞEVKET YILMAZ
Türk-İş Genel Başkanı

•

Af öğrencileri tembellige itiyor. Üstelik affa uğrayan öğrenci azıyor.
MUSTAFA TAŞAR
ANAP Genel Sekreteri

•

Başbakanın tahmini iyidir.
TURGUT ÖZAL
Başbakan

Ne gariptir ki, artık çoğunluk, İsmail Cem ile Şaban Karataş'ı arar hale geldi.
GÜNGÖR YERDEŞ
Bulvar Gazetesi yazarı

•

Pahalılık ve işsizlikle sokaklarda mücadele etmenin Türkiye'ye hiçbir faydası yoktur.
MEHMET KEÇECİLER
ANAP Genel Başkan Yardımcısı

•

Bu sütunda ve yönettiğim Türk Edebiyatı dergisinde, hiçbir kıymetli sanatkâra, ideolojisi ne olursa olsun, ters veya ağır bir söz söylenmemiştir.
AHMET KABAKLI
Tercüman Gazetesi yazarı

•

Bülent Hanım, bana çok ayıp şeyler söyledi.
ÜNAL EMİROĞLU
Avukat

•

Ben sevdiğim insanlara bu şekilde hitap ederim.
BÜLENT ERSOY
Yasaklı şarkıcı

•

Bulgaristan'da benim ne işim olabilir? Herhalde burada yanlışlık var. Yanlış tarih vermişlardır pasaportuma.
ÖMER BAĞCI
Papa suikastı davası sanığı

•

Biz gürültücü azınlığın değil, sessiz çoğunluğun hizmetindeyiz.
VEHBİ DİNÇERLER
Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı

•

En geç üç yıl sonra Haliç'te denize girecegim.
BEDRETTİN DALAN
İstanbul Anakent Belediye Başkanı

•

Bundan böyle kurdu, kuzudan ayıracağız. Namusunuzu koruyamıyorsunuz. Biz koruyacağız. Erkek-kız beraber top oynamaya utanmıyor musunuz?
MUZAFFER AYDIN
Erzurum Öğrenci Yurdu Müdürü

•

Bir olayın pozitif şekilde cereyan etmesi, basınımız için katiyen haber sayılmıyor. İlle bir terslik olacak.
ADNAN KAHVECİ
Başbakanlık Başdanışmanı

•

Ben olmasam mizah dergileri kapanır.
İHSAN DOĞRAMACI
YÖK Başkanı

•

Yok mu bizi kurtaran?.. Yok mu bize yardım edecek bir Müslüman? Yok mu? Yok mu? Yok mu?..
RAHMET IŞIL
Milli Gazete yazarı

•

Müslümanların sağcı da solcu da olmayışları bu iki kutbun paylaştıkları tabanda yer tutmayışlarındandır. Sağcılar, söz konusu tabanda rahat edenler, solcular ise aynı tabanda rahatlarını arayanlardır.
İSMET ÖZEL
Milli Gazete yazarı

•

Sayın Demirel'in günlük politikayla ilişkisi yoktur.
HÜSAMETTİN CİNDORUK
DYP Genel Başkanı

Neden böyle söyledi anlayamadım. Komşularım da Mehmet Ali'nin burada olduğunu bildiklerinden, bunu mahkemede anlatacaklardı. Ama Mehmet Ali, kendisinin vurduğunu söyleyince, yapacakları bir şey kalmadı.
MÜZEYYEN AĞCA
Mehmet Ali Ağca'nın annesi

•

Yaşar Keçeli olarak ve İl İdare Kurulu üyeleri olarak mitinge evet diyorum... Tabii oruç başımıza vurmazsa.
YAŞAR KEÇELİ
DYP İstanbul İl Başkanı

•

Ben "Tribünler sakin" derken, havada sadece birkaç taş uçuyordu. Seyircilerin ölebileceğini aklıma bile getirmedim.
TANSU POLATKAN
TV spor spikeri

•

Gazinocular bana güvenip de bir türlü astsolistlik payesini vermiyorlar.
MERAL ZEREN
Şarkıcı

•

Yeter ulan, siz gazetecilerden çektiklerim.. Allah mısınız be!..
İBRAHİM TATLISES
Türkücü

•

Turgut Özal'ın özellikle ekonomik politikasını tutuyorum. Enflasyon düşmüyor, pahalılık var, ama gerçekçi olmak lazım.
HÜLYA KOÇYİĞİT
Sinema oyuncusu

•

Bugün sıkıntıdayız. Yaşam koşulları gerçekten çok zor. Ama ekonominin geçmiş yıllarla kıyaslanamayacak ölçüde sağlıklı oluşu, hiç değilse yarımlar için umut veriyor.
GÜNERİ CIVAOĞLU
Güneş Gazetesi Başyazarı

•

Ahu artık iyice dejenere oldu.
NAZAN ŞORAY
Sinema oyuncusu

•

Yahu bu Amerika, kaç yaşında? Bu Amerika, iki üç sene evvel neredeydi?
SAKIP SABANCI
İşadamı

•

İzmir'de sanat olmuyor...
SEMRA İNANÇ
Şarkıcı

•

Tam eşitlik, Türk gençlerinin Alman vatandaşı olmasıyla sağlanır.
BARBARA JOHN
Berlin Senatosu Yabancılar Görevlisi

haftanın portresi

Eski Troçkist yeni romantik sosyalist

Kendisine *"ne olduğunu"* 1985 haziranında sorarsanız, *"romantik sosyalist"* olduğunu söyleyecektir. Onu tanıyanların bazıları ise İsveç sosyalizmine hayran olduğunu söylerler. Bir şey kesin, Marksızı sosyalizmi benimsememektedir. Marksizmle hiç ilişkisi olmamış mıdır? Olmuştur. Gençliğinde adanmış bir troçkisti. Bu yüzden başı belaya da girmişti üstelik.
Troçkistlikten başının belaya girmesi ona Amerika yolunu açmış, Harvard'da ekonomi doktorası, ardından uluslararası Mason Locası'nı andıran bu ünlü üniversitede öğretim üyeliği birbirini izlemişti. Harvard gibi ünlü, ABD'nin ta öteki köşesinde Kaliforniya'daki Berkeley'de sadece hocalık değil, yöneticilik bile yapmıştı. Andreas hep Yunanlı kaldı. Ve ne zaman ki, ülkesine döndü, o zaman 20 yıl boyunca değerleriyle yoğruldugu Amerika'nın, köklerine bağlılığından kopmaya çalışmadığı ülkesi Yunanistan'ı basit bir oyuncak gibi kullandığına tanık oldu.
Bunu hissedebilmek çok zor değildi. Ülkenin kraldan bile güçlü lideri Karamanlıs elinden tutup onu Atina'ya getirmiş, birkaç yıl geçmeden Andreas, kendisini babasının kurduğu hükümette bakan olarak buluvermişti. Yani Andreas, 20 yılı aşkın bir aradan sonra Yunanistan'a döndüğünde hep en yükseklerde bulunacak, *"en yüksekler"* ilişkilerinin dolaysız tanığı olacaktı.
1964'te Kıbrıs bunalımı üzerine Yunan görüşünü iletmek için Washington'a gittiğinde, pasaportunu onca yıl taşıdığı eski devletinin yöneticilerinin ona Berkeley Üniversitesi'nin yöneticisi Andreas Papandreu olarak değil, her küçük müttefik ülkenin bir bakanına ne denli aşağılayıcı davranılabilecekse öyle davrandıklarını görecekti.
Bu *"romantik sosyalist"* yaşamı boyunca hep anılar, izlenimler, travmalar güttü. Türk fobisi ve korkusu onda 1944'ten kalmadır. Dili keskin, demeçleri yakıcı, siyasi rakiplerine karşı konuşmaları çoğu kez *"çirkefçe"*dir. Ama Andreas, ikili ilişkilerin de çok nazik ve yumuşaktır. Bir de dostlarına karşı çok vefalı. Bu, onun tıpkı Türkler ve Türkiye hakkındaki şaşırtıcı bilgisizliği gibi önemli siyasi zaaflarındandır.
66 yaşına geldiği halde, Andreas, hâlâ karmaşık, yarın ne yapacağı bu günden belli olmayan ve hâlâ siyasi tecrübe kazanan ve öğrenen bir adamdır.
Hiç kuşkusuz çok zekidir. Siyaset pokerini iyi oynadığı da su götürmez. Ama tarihi bir şahsiyet midir? Bu sorunun cevabını kendisi bile kendisine ancak önümüzdeki 4 yılın sonunda verecektir.

haftanın fotoromanı

Beşiktaş Teknik Direktörü Branko Stankoviç - Beşiktaş eski Genel Kaptanı Mekki Başak *(Fotoğraf: ENDER ERKEK)*

dünya kulisi

FEDERAL ALMANYA

Başbakan Kohl'a halef "aranmıyor"

Federal Almanya Başbakanı ***Helmut Kohl,*** *içte ve dışta itibarını zedeleyen sayısız hataların sonucunda tartışmalı bir duruma düştü. Şu sıralar, Alman basını, Hıristiyan Demokrat Parti'nin 1987 genel seçimlerinde Kohl'un yerine başbakan adayı olabilecek bir lider aradığı söylentileriyle çalkalanıyor. Söylentilerin kaynağı muhalefetin iddiası filan değil. Aksine ortada hiçbir söylenti yokken parti önde gelenlerinin Kohl'a halef aranmadığını ve Kohl'u desteklediklerini tekrar tekrar açıklaması, bu söylentiyi besliyor. Önce parlamentodaki Hıristiyan Demokrat Grup Başkanı* ***Alfred Dregger*** *başladı:* ***"Hıristiyan Birlik Grubu adına şunu söyleyebilirim, halef tartışması yapmıyoruz. Hepimiz Helmut Kohl'u destekliyoruz."*** *Biraz daha bulanık bir deyiş, Baden-Württemberg eyaletinin Hıristiyan Demokrat Başkanı* ***Lothar Spaeth'den*** *geldi:* ***"Bizim bir başbakanımız var ve o 1987 için başbakan adayı ve seçimi onunla kazanacağız."*** *Kohl'a halef olarak düşünülebilecek diğer bir aday olan Kuzey Ren Vestfalya Eyalet Örgütü Başkanı* ***Kurt Biedenkopf*** *da* ***"Kohl ile ızdlaşmamız söz konusu değil"*** *diyerek işi tamamladı. Söylentilere göre kimse başbakana karşı isyanı başlatan kişi olmak istemediğinden, Kohl'un açık vermesi bekleniyor. Kohl da açık vermemek için hiçbir konuda kişisel ağırlığını koymuyor.*

YILDIZ SAVAŞLARI

"Aman dikkat edin"

Federal Almanya'nın Washington Büyükelçisi ***Günther Van Well,*** *ABD yönetiminin Yıldız Savaşları projesinin süper güçler arasında silahlanmanın denetimi konusunda varılmış iki anlaşmanın birden çiğnenmesini beraberinde getirebileceği kanısında. Bir süre önce 2541 ve 2542 sayılı gizli mesajlarla hükümetine, Reagan yönetiminin silahlanma programının önümüzdeki birkaç yıl içinde SALT-2 ve Füzesavar (ABM) anlaşmalarının çiğnenmesine yol açacağını bildirdi. Van Wells gizli mesajlarında, Federal Alman hükümetinin Yıldız Savaşları'na* ***"mevcut silahlanmanın denetimi"*** *anlaşmalarının çiğnenmesi koşuluyla katılmak istediğini hatırlatarak,* ***"Gelişmelerin özenle izlenmesini tavsiye"*** *ediyor. Ve şunu ekliyor:* ***"Stratejik savunma girişiminin ortaya çıkardığı teknik, siyasi ve askeri sorular çözümlenmek bir yana yeterince tartışılmadı bile."***

TURİZM

Reagan yandaşlarının olmadığı cennet

ABD'nin sağcı Başkanı ***Ronald Reagan*** *ve Almanya'nın Bavyera eyaletinin aşırı sağcı Başbakanı* ***Franz-Josef Strauss,*** *Alman Sosyal Demokratları'nın para kazanmasına yardımcı oluyor. Sosyal Demokratlara ait "Urlaubs-Service" turizm şirketi, dağıttığı reklam broşüründe turistik cennetleri şöyle övüyor:* ***"Tatil ile politikayı bir arada yaşayacağınız bu gezi programlarında Ronald Reagan ya da Franz-Josef Strauss'un dostlarıyla karşılaşmayacağınız konusunda güvence veriyoruz. Tatilinizi berbat etmek istemiyor, aksine ilginçleştirmek niyetindeyiz çünkü."***

SOVYETLER BİRLİĞİ

BBC'nin Rusçası nasıl dinlenir?

Sovyetler Birliği'nde 14 milyondan fazla insanın düzenli olarak İngiltere'nin BBC radyosunun Rusça yayınlarını izlediği tahmin ediliyor. Bu da Moskova'daki yönetimin hiç hoşuna gitmiyor. BBC'nin Sovyetler Birliği'ne yönelik yayınları, güçlü karşı vericilerle sürekli bozuluyor. Ancak Batılı radyoların tiryakileri radyo tamircilerini çağırtıp, gerektiğinde saatlerce radyolarını kurcalatıyorlar. Sonunda da Sovyet vericilerin araya girmesine rağmen, radyolarını dinlemenin yolunu buluyorlar.

HAFTANIN KONUĞU

AYŞE BAYSAL

Ayşe Baysal, Türkiye'nin köy enstitülü birkaç profesöründen biri. (Fotoğraf: AHMET TAN)

Hiç et yemeden de olur

Beslenme uzmanlığı sınırlı besin kaynaklarının rasyonel kullanımıdır

AHMET TAN

"Köy enstitüsü mezunu" oluşuna ve başkanı olduğu bölümde **"kolalı meşrubat sattırmayışına"** bakıp, Prof. Dr. **Ayşe Baysal'a, "YÖK'ün gözünden kaçmış bir devrimci"** teşhisi koymak, elbette mümkün...

Ama böyle bir teşhis, karbonhidrat fazlasından muzdarip, savcılık heveslisi bir sıhhiye onbaşısının teşhisi kadar sağlıklı olur. Çünkü, Prof. Dr. Baysal'ın kolalı içki düşmanlığı, **"devrimciliğinden"** değil, **"beslenmeciliğinden"** kaynaklanıyor.

Hacettepe Üniversitesi öğretim üyesi Ayşe Baysal, **"Güzelim ayran dururken, hayat iksiri süt varken, çeşit çeşit meyveler, meyve suları ortalıkta iken, kolalı meşrubat için üniversite öğrencisinden iyi** 'beslenme ve diyet uzmanı' **çıkmayacağı"** inancında. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Teknolojisi Yüksekokulu Beslenme ve Diyet Bölümü'ndeki "kolalı içki yasağı"nın gerekçesi bu.

Okul, "beslenme uzmanı" yetiştiriyor.

"Beslenme uzmanlığı", statü bakımından Türkiye'de "zurnanın son deliği" tiründen bir önem taşımaktadır. Asya'nın öteki ucundaki komşumuz Japonya'dan örnek alıp vermek modasına uyarak Baysal'a soruyoruz:

—"Japonya'da kaç beslenme uzmanı, diyetisyen var. Bizde ne kadar?

Profesör Baysal'ın yanıtı iki ülke arasındaki benzerliğin "komşuluk" konusundaki kadar olduğunu ortaya koyuyor:

—"Japonya'da tıp ve gıda sektöründe çalışan beslenme uzmanı sayısı yetmişbin dolayındadır. Bizde ise bu rakam birkaç eksik veya fazlası ile 450 kadardır..."

Koruyucu hekimlikten sosyal hizmetler dahına, gıda ve besin sanayiinden hastanelerdeki diyet bölümlerine dek çok geniş bir çalışma alanında görev alan beslenme uzmanları başlangıçta tedavi edici hekimliğe bir destek hizmeti sunmak üzere ortaya çıkmış. Ancak toplumların çeşitlenen gereksinmeleri karşısında ve tıbbın ilerlemesi ile başlı başına bir meslek haline gelmiş.

Türkiye'de bu konuda eğitime 1965 yılında Hacettepe Üniversitesi içinde başlanmış. O tarihten bu yana Ayşe Baysal beslenmeciliğin içinde. Yirmi yıl içinde beslenme bölümü, merdiven altındaki bir odadan bugün 350 öğrencinin okuduğu bir üniversite öğrenim birimi haline gelmiş. Şu anda Türkiye'de konusundaki tek öğrenim kurumu.

Japonya'da "beslenme uzmanı" sayısının, micro-chip veya video teyp kadar yaygın olmasının nedeni acaba nedir?

Baysal'a göre "sağlıklı yaşama" bir tıp konusu kadar, bir ekonomik konudur. Hastalanan her yurttaş, ekonomiye bir yüktür. Tedavisi, ilacı, iyileşmesi için seferber edilen doktor, hemşire, teknisyen vesaire gibi, görevlilerin maaşları, bu kurumların masrafları dışında en önemli konu, Japonlara göre söz konusu yurttaşın ekonomik üretimden uzak kalması yüzünden milli ekonominin uğradığı kayıptır.

Beslenme uzmanlığı, ayrıca Japonlara göre de Batılılara göre de "sınırlı besin kaynaklarının rasyonel kullanımıdır." Falanca besinin nasıl bir üretimle en yüksek vitamin, protein ve madensel değerlerini koruyacağı, bunun nasıl tüketilirse, kişiye ve topluma en yüksek yararı sağlayacağı konusu şehir cereyanının 220 volttan 190'a düşürülmeden aynı düzeyde kalması, veya devlet dairelerinde rüşvetin önlenmesi kadar önem taşır.

En az harcama ile besinlerden en yüksek değeri alma konusu malın tarlada, fabrikada üretilmesinden ambalajlanmasına ve değerini koruyarak sofraya ulaştırılmasına kadar çok yönlü bir planlamayı ve sistemi gerektirir. Ayşe Baysal, Türkiye'de nerede ise milletvekili sayımıza eşit durumdaki "beslenme uzmanları"nın sayısının niye bu kadar az olduğunu anlamanın kolay olmadığını söylüyor.

Profesör Baysal gibi beslenme konusunda uzmanların "sağlıklı gıda alma" konusundaki öğüt ve telkinlerini halka ulaştırmaya olanakları yok. Bu, devletin başını çekeceği sistemli bir yayın ve propaganda politikası ile gerçekleşebilecek bir konu.

Beslenme uzmanlarının, örneğin gazetelerde yer alan besinlerin besin değerini koruyarak yenilmeleri konusundaki öğütlerinin etkisini, TRT birkaç dakikalık "laf olsun padişahım" türünden bir programla silip süpürüyor.

Bu konuda en göze çarpan, en çok yakınılan örnek TV'de cuma günleri yayınlanan "Kadınlar Sizin İçin" adlı gündüz programı. Bu programı, ülkemizdeki beslenme konusunun bir numaralı uygulayıcısı olan ev kadınlarına, annelere seslenıyor.

Bundan bir süre önceki bir programda, daha öncekilerde olduğu gibi şarkıcılara, film yıldızlarına yemek tarifleri yaptırtılmıştı. Bir ses sanatçısı hanımefendi, her nasılsa öğrendiği bir yemeği anlatmıştı: Sanatçı hanımefendi, sebzeleri "tamirci çamaşırı" gibi kaynatarak, içine konulacak etin, en yağlı yerden olması yetmiyormuş gibi, iki avuç da iç yağı ekleyerek, bunların içine atılacak pirinç, fıstık ve üzümün bol tuzla ovularak ve kızgın yağda iyiden iyiye kızartılarak yapılması gerektiğini, "yapıtının" tadını yağlandıra ballandıra anlatmış, sonunda damar hastalığı, kalp yetmezliği ve sindirim bozukluğu çekenlere ve çekeceklere "afiyet olsun" demişti. Nitekim, Profesör Ayşe Baysal'a TRT'nin artist elinden ve ağzından yaydığı yemek reçetelerine tepkileri gösteren çok sayıda mektup gönderilmekte, kendisine "kimin doğru söylediği" sorulmaktadır.

Baysal'ın "garibine giden" bir başka konu da, TRT'ye "sağlığa zararlıdır" diye alınmayan bira reklamları yerine çocukları çikolata, gofret yemeğe yönelten, böylece diş sağlıklarını bozmak bir yana, metabolizmalarını tehdit eden reklamların bollaşması, bu reklamların etkisini azaltacak eğitici ve etkili yayınların olmaması. Baysal, bundan birkaç yıl önce TRT'nin çocukların "reklam spotları"ndan hoşlanmaları gerçeğinden hareket ederek hazırladığı "reklam gibi kısa, hareketli, eğitici telkinlerin bilinmez" bir şekilde kısa bir süre oynatıldıktan sonra ortadan kalktığını belirtiyor:

İnsan vücuduna gerekli enerjinin, yani proteinin, vitaminlerin, kalsiyumun, yağın alınması gereklidir ve hangi yoldan sağlandığı önemli değildir. Etin yerini alacak gıdaların çok itinalı ve hesaplanarak seçilmesi, alınması gereklidir.

Güzelim ayran dururken, hayat iksiri süt varken, çeşit çeşit meyveler, meyve suları ortalıkta iken kolalı meşrubat için üniversite öğrencisinden iyi "beslenme ve diyet uzmanı" çıkmaz.

"Uykudan Önce" programında "haydi yatağa" denilmeden önce, "Sütünüzü içmeyi unutmayın.. Boyunuzu uzatacak, sizi güçlendirecek süttür.." gibi özendirici bir iki cümlenin yararı tartışılmazdır. Nedense TRT'nin bu konudaki uygulaması kısa sürdü. Bilinmeyen bir nedenle kaldırıldı. Ben bu konudaki görüşlerimi söylemek zorundayım..."

Ayşe Baysal, beslenme konusundaki TRT'nin yanlış ve yetersiz tutumu ile telkin ve tavsiyelerini şu örnekle kapatıyor:

"Bir programda da şişmanlamamak için fazla su içilmemesi ve tuz yenilmemesi tavsiye ediliyor. Bu tavsiyenin bilimsel hiçbir yönü yoktur. Bu, halk arasındaki yanlış bir inanışın, devlet eli ile yayılmasından başka bir şey değildir. Şişmanlık, vücutta fazla yağ birikmesidir. Şimdi, tuz madensel bir maddedir. Su da öyle. Nasıl olur da bu iki madensel madde birleşir de yağ maddesi meydana getirir."

Öncelikle Türkiye'de beslenme uzmanı azlığının sayısı, bu uzmanları **"besleyecek"** durumda olmayışımız. Batı ölçülerine göre, hekimliğe benzer bir öğrenim gören bu meslek mensuplarının **"devletin kitabı"**nda yer almaları, kendilerinin dolaylı bir ifade ile de olsa bir meslek kolu olarak görülmeleri, geçen yıl ağustos ayında çıkarılan bir kararname ile mümkün olmuş.

Hastanelerde ve sağlık kurumlarındaki kadroları düzenleyen bu kararnamede beslenme uzmanı, diyetisyen kadroları da belirlenmekle, beslenme uzmanları 657 sayılı yasaya göre bir anlamda **"beslenme garantisi"** almış olmaktadırlar. Ancak bu garantiyi nasıl gerçekleştirecekleri konusu kendi ihtisas alanlarına girmektedir. Bu anlamda da 657 sayılı yasanın en şanslı meslek erbabını beslenmeciler oluşturmaktadırlar. Çünkü, **"en az para ile en sağlıklı**

gıdayı almak" onların asıl işi, öteki memurların değil.

Beslenme uzmanlığının ve dolayısı ile beslenme konusunun Türkiye'de gündeme gelmesinin nedenlerinin öteki konuların gündeme gelmemesinden biraz farklı mantığa dayandığı söylenebilir. Çünkü öteden beri, hükümet yetkililerinin de ifade ettiği gibi, **"Türkiye, dünyadaki kendini besleyen birkaç ülkeden biridir."** Bu nedenle toplum olarak beslenme uzmanı sayılırız.

Baysal'ın belirttiğine göre, beslenme konusu, tıp ile ekonomi arasında bir yerde, kendisine yer bulmuş durumda. Okullardaki, işyerlerindeki gıdaların en iyi, en etkin, insan vücudu için en iyi biçimde alınması beslenme uzmanlığının başlıca konusu. Bu ekonomik kullanım kadar, sağlıklı insan gücü için de çok önemli. Ekonomi, **"beden ve zihin sağlığı yerinde insan gücü"** demektir. İnsana önem vermeyen insansız bir ekonominin olması mümkün değil. İnsanların beslenmelerine dikkat ederek az hastalanmaları, hastalandıklarında çabuk iyileşmeleri kolaylaşır.

Ayşe Baysal, **"beslenme"** sözcüğünü toplumun gündemine ilk kez sokan insanın Türkiye'de Osman Nuri Koçtürk olduğunu, kendisinden çok şey öğrendiğini belirtiyor.

Bir **"beslenmeci"** olarak Prof. Dr. Baysal, şimdi de, çocukluk ve gençliğinde de fazla **"besili"** olmadığını söylüyor.

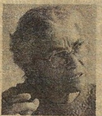

Bir TRT programında şişmanlamamak için fazla su içilmemesi ve tuz yenilmemesi tavsiye ediliyor. Bu tavsiyenin bilimsel hiçbir yanı yoktur. Şişmanlık, vücutta fazla yağ birikmesidir. Tuz madensel bir maddedir. Su da öyle. Nasıl olur da bu iki madensel madde birleşir de yağ maddesi meydana getirir.

On çocuklu yoksul bir çiftçi ailesinin çocuğu olarak kendisinin öyle olması, zaten olanaksızmış. Cılız, çelimsiz olması ise anlattığına göre kendisinin okur yazar sınıfına girmesine ve profesör olmasına yol açmış. Şöyle ki, Konya'nın Ermenek ilçesinin Uğurlu köyünde, Çanakkale savaşı malulü bir babanın kızı olarak kızların okutulmadığı bir dönemde ve yörede, çok zayıf olduğu için kendisine bir **"istisna yapılarak"** köy enstitüsüne gönderilmiş. 1946 yılında **"Bizim Köy"**'ün ünlü yazarı Mahmut Makal'ın da okuduğu İvriz Köy Enstitüsü'ne kaydedilmiş. Enstitüyü birincilikle bitirmesi nedeni ile aile zayıf kızını Ankara'ya Kız Teknik Öğretmen Okulu'na göndermeye razı olmuş. Buradan, ev ekonomisi bölümünden mezun olmuş. Bir süre öğretmenlik yaptıktan sonra biraz kendi çabası biraz da katıldığı kurslarda öğrendiği İngilizce ile 1957 yılında ABD'ye burslu olarak gitmiş. Orada önce fark sınavlar vererek, **"üniversite mezunu"** olmuş. Daha sonra master ve doktora programlarına kaydolmuş. Wisconsin Üniversitesi'nden doktora alarak dönmüş ve kendisini Sıhhiye'deki Hıfzıssıhha Enstitüsü'nde bulmuş. Daha sonra kurulmakta olan Hacettepe Üniversitesi'nde 1965 yılında **"part-taym"** dersler okutmaya başlamış. Sonra da beslenme ve diyet bölümünün kurucusu ve bugüne kadarki yöneticisi olmuş.

1976 yılında profesör olan Ayşe Baysal, nesli tükenmiş veya tüketilmiş köy enstitülerinin bugün sayıları dördü beşi geçmeyen profesöründen biri.

Ayşe Baysal, beslenme derken **"çok et yemek, fazla protein almak"** anlayışına karşı. At sırtında dağda, bayırda avcılıkla, atıcılıkla **"kariyer"** yapmış bir toplum olarak Türk halkının **"et merakı"** hayli yaygın. Ancak bu merakın tatmini, kasaplardaki etiketlerin acımasızlığı yüzünden pek kolay mümkün olmamaktadır.

Ayşe Baysal, Asgari Ücret Tespit Komisyonları'nda görev almış ve bu konuda ücretin belirlenmesi için gerekli besinleri içeren raporları yazmış bir bilim kadını. (Bu sözcüğe aşina olmakta geç kalındı ise, kabahat sözcükte değil!)

Yazdığı raporlardan birinde Ayşe Baysal'ın, et yerine proteinin tahıldan da alınabileceği ifadesini, işveren temsilcisi **"et yerine kuru fasulye yiyin"** reçetesine dönüştürmüştü. Konu epey gürültü yaratmıştı.

Et yemeden de olur mu?

Prof. Baysal, "evet" diyor, "olur".. Bilimsel olarak, tıbbi olarak olur. Ama bugünün Türkiye'sinde halka böyle bir tavsiyede bulunmak doğru olmaz. Zaten tenceresine bir lokma et koyabilen kitlelere et yemeyin tavsiyesi haksızlık olur. Çünkü, bu konu istismara yol açar. Sosyal adaletsizliklerin mazur gösterilmesi için bazı devreler adına bahane yaratmak olur. Halkımız zaten zoraki vejeteryen olmuş gibi...

Et konusunu sendikacı-işveren, kasap-müşteri arasındaki uzlaşmaz çelişki olarak değil de, bir "protein konusu" olarak ele alırsak bilim adamlarının ve kadınlarının bu konudaki görüşleri nedir? Soruyu Batıda "yeşilcilik", "hayvanları koruma" ve giderek "barışçılık" ideolojisinin yan bir kolu halini alan "sebzeyerlik" ya da frenkçesi ile "vejeteryenlik" bakımından sorarsak yanıt nedir?

"Evet, hiç et yemeden de olur. İnsan vücuduna gerekli enerjinin, yani proteinin, vitaminlerin, kalsiyumun, yağın alınması gereklidir. Hangi yol ile hangi kaynaklardan sağlandığı önemli değildir. Ancak protein bakımından et çok zengindir. Bunun yerini alacak gıdaların çok itinalı ve hesaplanarak seçilmesi, alınması gereklidir. Proteini et ile almak çok kolaydır. Başka gıdalardan hem çok yemek hem de değişik yemek lazımdır."

"Kalori saymak" tuzu kuru insanların işi, şu kadar gram protein, bu kadar gram kalsiyum gibi kaygılar günlük yaşamın hay huyu içinde bireyler için komik hedefler değil midir? Sofraya gelen bir yemeği, köşedeki manavdan alınan elmayı, bakkaldan alınan ayranı, büfeden alınan kaşarlı sandviçin besin değerlerini laborantlık, kimyagerlik tahsil etmeden hesaplamak mümkün mü?

"Evet mümkün, dengeli ve iyi beslenmenin temel felsefesi, en doğru reçetesi doğadaki her türlü gıdadan istifade etmektir. Ağzımıza her götürdüğümüz lokmaların tartılması söz konusu olmayacağına göre dengeli bir çeşit ve miktarda yemek tek yoldur. Şöyle ki, gıdalar beş grupta toplanır. Birinci grupta proteinler, vitaminler ve demir vardır. Bunlar ette, yumurtada ve saire de bulunur. İkinci grupta kalsiyum almak zorunluluğumuz vardır. Süt ve yan ürünleri, bu enerji kaynağının en zengin yataklarıdır. Bir başka grup, sebze ve meyvedir. Bunlar aynı zamanda vitamin depolarıdır. Ayrıca bazı maddelerdeki demirin oluşması için örneğin C vitaminin varlığı zorunludur. Bir başka grup yağlardır. Yağ, örneğin; "A" vitaminin ortaya çıkarılması için gereklidir. Şeker ise bir başka grup temel gıdadır. Ancak şeker doğrudan doğruya alınabileceği gibi, bazı maddelerden örneğin, yenilen ekmekten vücut gerekli şekeri kendisi üretebilir. Kısacası, bu gruptaki her gıdadan, ayrı ayrı her öğünde ve günlük üç öğünden birinde almak gereklidir. Muhakkak sebze, süt, yoğurt, meyve yemek şarttır. En iyi kalite bir et bile, bunların hiçbirinin yerini tutmaz."

Kahvaltı, uygarlığın ölçüsüdür

Prof. Baysal'a göre uygarlık, kahvaltı ile başlamıştır. Kahvaltı, uzun bir uykudan sonra, insan vücudunun gıdaya en çok gereksinim duyduğu bir konumdur. Bu konumda vücuda gıda girmez ise, sindirim sisteminde başlayan gerginlik psikolojik ve zihinsel mekanizmaya yansır. Bir devlet dairesinde iş sahiplerine aksilik çıkaran, "bugün git, yarın, en iyisi pazartesi gel" diyen, "mühürün silik olduğunda" ısrar eden on memurdan sekizinin hiç kahvaltı etmediği ya da bir simit-çay ile yetindiğine korkmadan iddiaya girebilirsiniz.

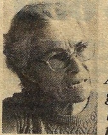

Ağzımıza her götürdüğümüz lokmanın tartılması söz konusu olmayacağına göre, dengeli bir çeşit ve miktarda yemek yemek tek yoldur.

İyi beslenme ve severek yenilen gıdalardan sonra, insanların yalnız hoşgörüsü ve yaşama bakış açısında olumlu değişiklik olmakla kalmaz, zihinsel işlevlerinde, yaratma ve yargılama fonksiyonlarında da gelişme olur.

Baysal'ın belirttiğine göre, düşünme ve yaratma denen olgu, beyindeki hücrelerde geçen bir kimyasal dönüşümdür.

Kana, yeterli enerji karışmayınca, zihni faaliyetlerde yavaşlama ve durgunluk belirmeye başlar. Bedeni faaliyetlerde de aynı durum söz konusudur. Bu halin sürekli olması halinde, yani dengesiz beslenmenin bir yaşam biçimi haline dönüşmesi ile yaratıcı olmama hali, toplumsal bir nitelik kazanır.

Acaba, "demokratik rejimlerle", "beslenme rejimleri" arasında bir ilişki var mıdır?

Prof. Dr. Baysal, bu konuda siyasal bilimcilerle, beslenme bilimcilerinin ortaklaşa bir kapsamlı araştırması olup olmadığını bilemediğini belirtiyor. Ancak açlık ve yetersiz beslenme sorunları ile karşı karşıya toplumların Afrika ülkeleri ve genellikle Üçüncü Dünya ulusları olmasının dikkat çekici olduğunu belirtiyor.

Baysal, doğrudan, bu konuda olmasa bile, yaptıkları bir araştırmanın sonuçlarını aktarmanın beslenme ile yaratıcılık ya da kültürel seviye konularına ışık tutabileceğini söylüyor.

"Çocuklarımız, yetersiz ve dengesiz beslenme yüzünden zihin ve beden yetenekleri sınırlı bireyler olmaktadırlar. Bu konuda bir araştırma yapılmıştır. Aynı kültürel çevreden, belli sayıda üç yaşın üzerinde çocuklar incelemeye tabi tutulmuştur. Bu çocuklardan bazıları, son üç yıllık dönemde iyi beslenmemiş, yani yeterli süt verilmemiş, istediği kadar şeker yemesine izin verilmiş çocuklardır. Bu çocuklardan, aynı kültürel çevreden gelme, fakat iyi beslenmiş çocuklardan, yapılan (soyut düşünme testlerinde) zihni fonksiyonları bakımından çok geride oldukları belirlenmiştir."

Baysal'ın anlattıklarından üniversite sınavları birincisinin, İstanbul, İzmir, Ankara'da Anadolu Liseleri'nden çıkması, bir eğitim sistemi bozukluğu olduğu kadar, bir beslenme rejimi ile de ilgili olduğunu ortaya koyuyor.

Yetmiş bin beslenme uzmanının gözetimindeki fabrika yemekhanelerinde yenilen yemeklerden sonra, Japon işçilerinin ürettiği televizyonları, videoları veya asma köprü elemanlarını seyretmek ise, "beslenme uzmanı" kıt olan ülkelerin işçilerine düşüyor...

Prof. Dr. Baysal, bu konuda araştırmalar olup olmadığını bilmediğini, ancak insan fizik gelişmesinin doğumdan önce başlayıp, üç yaşında tamamlandığını belirtiyor ve ekliyor: Türkiye, dünyada en çok çocuk ölümü olan Afrika ülkeleri ile aynı sıradadır. Bu ise kesinlikle yetersiz ve kötü beslenme ile ilgilidir.

BİR AÇIKLAMA

Sayın Ferruh Bozbeyli geçen hafta bu sayfalarda yayımlanan söyleşi için bir düzeltme göndererek: "Ben sadece metinde geçen şiirle ilgili düşüncelerimi söyledim; Nazım Hikmetle ilgilidüşüncemi değil, onun bu şiiri ile ilgili düşüncemi belirttim" dedi.

vesikalık SÜLEYMAN BULUT

EĞLENCE VE MUTLULUK

John STEINBECK, 1902-1968 yılları arasında yaşamış Amerikalı yazar. Birçok Amerikalı yazarın yaptığı gibi o da bildiği bir bölgeyi Kalifornia'yı anlattı. Yapıtlarında küçük insanlar gündelik bir dille yer aldı. Türkçeye çevrilmiş kitaplarının başında Fareler ve İnsanlar, Gazap Üzümleri, Bitmeyen Kavga, Al Midilli, Yukarı Mahalle gelir...

Steinbeck, eğlence dünyasının giderek mekanikleşmesi karşısında dedi ki:

— *Eğlence bant üretimi olabilir ama mutluluk asla!..*

AHLÂKLI OLMAK...

Oscar WILDE, 1854-1900 yılları arasında yaşayan İngiliz yazarı.

Wilde, az yazmış; ama yazdığı oyunları (Lady Windermere'nin Yelpazesi, Salome), romanları (Dorian Gray'in Portresi) ve masallarıyla (Mutlu Prens ve Başka Masallar) çağın önemli yazarları arasına girmeyi başarmıştı. Homoseksüel ilişkilerinden dolayı iki yıl küreğe mahkûm edilen yazar daha sonra İngiltere'yi terketti.

Wilde, ahlâk konusunda dedi ki:

— *Bugün ahlâklı olmak, çağının kalıplarını benimsemek olarak anlaşılıyor. Çağının kalıplarını benimsemekse bir sanatçının yapacağı en büyük ahlâksızlıktır!*

Batı ülkelerinde televizyonu düzenleyen kurallar neler? Bu nasıl yönetiliyor? İktidarla muhalefet arasındaki televizyon konusundaki tartışmalar neler? Televizyonlarda ne tür programlar yayımlanıyor? Kamuoyunda televizyona yönelik eleştiriler hangileri.

Belçikalı izleyici yerli-yabancı 16 kanala ulaşabiliyor

Siyasal partilerin paylaştığı Belçika televizyonu bunalımda

HADİ ULUENGİN

BRÜKSEL — Öyle bir ülke düşünün ki, bu ülkede televizyon seyircisi düğmeyi çevirdiğinde tam on altı ayrı kanaldan birini seçme özgürlüğüne sahip olsun. Bu kanallar da Belçika'nın iki Fransızca; yine Belçika'nın iki Flamanca; Fransa'nın TF 1, A2, FR 3; Almanya'nın ZDF, WDR, ARD; Hollanda'nın NDS 1, NDS 2; İngiltere'nin BBC 1, BBC 2; Lüksemburg'un Fransızca ve özel yayın istasyonu TV 5 şeklinde ekranda sıralansın. Bu ülkede televizyon sahiplerinin yüzde 92'sį sözü geçen programları antenler aracılığıyla değil, evlerde prize taktıkları kablolar aracılığıyla seyretsinler. Bu kablo sistemi için yılda ödenen abone ücreti de Türk parasıyla 20.000 lirayı geçmesin.

Bu ülke Belçika'dır. Böylesine yoğun bir televizyon ağının mevcut olduğu Belçika'da, yerel istasyonların diğer ülke televizyonlarıyla rekâbet etmesi oldukça güç bir iş olarak gözükmektedir. Üstelik, ülkenin sosyolojik açıdan iki ayrı yapıya sahip olması; güney ve Brüksel'in en önemli bölümü Fransızca konuşurken, kuzeydekilerin Flaman dil ve kültürünün etkisi altına bulunması; güney ve Brüksel'in, Fransız ve Lüksemburg televizyonlarının, kuzeyin ise Hollanda ve Almanya televizyonlarının etkisi altında kalmasına yol açmaktadır.

Belçika radyo-televizyonu biri Fransızca (RTBF) diğeri Flamanca (BRT) yayın yapan iki ayrı bölümden oluşuyor. Belçika televizyonları, ilkede özerk c'makla beraber, biri Fransızca diğeri Flamanca Kültür Bakanlığı'nın mali denetimi altında.

Ancak, Belçika'daki "televizyon sorununu" yalnız bu ikili sosyolojik yapıya indirgemek de yanlış olur. Çünkü, Belçika'da yıllardır süren bir "televizyon sorunu" vardır ve bu sorun esas olarak televizyonunun genel işleyiş mekanizmasından ve "siyaset" ile olan ilişkilerinden kaynaklanmaktadır.

Özerkliğin derecesi...

Belçika Radyo ve Televizyon Kurumu, biri Fransızca (RTBF) biri de Flamankca (BRT) yayın yapan, tek çatı altında toplanmış iki ayrı bölümden oluşmaktadır. Her iki bölümün de iki ayrı istasyonu bulunmaktadır. Her iki kurum da ilke olarak özerk ve devletten bağımsızdır. RTBF, Fransızca Kültür Bakanlığı'nın, BRT de Flaman Kültür Bakanlığı'nın dolaylı denetimi altındadır. Ancak, bu "denetim" devlet ve hükümetin müdahalesi şeklinde ortaya çıkmamakta, televizyonların yönetim kurulu başkanları, bağlı bulundukları bakanlığa karşı sorumluluk taşımaktadır. Bu sorumluluk da esas olarak mali açıdan geçerlidir. Yani, teorik olarak devlet ya da iktidarın programların içeriği konusunda herhangi bir müdahale hakkı yoktur.

İşe almadan bazen siyasal eğilimin gazetecilik niteliğinden daha önemli sayılması, kanalların siyasal partiler arasında bölüşülmüş oluşu, Belçika televizyonunu bunalıma sürüklemiş bulunuyor. Bunalımdan çıkış yolu olarak "siyasileştirilmeye" son verilmesi isteniyor. Televizyon programlarının canlandırılması için ise reklama ve özel televizyon kanallarına izin verilmesi öneriliyor.

Belçika Televizyon Kurumu'nun her iki kanadı da son derece "siyasileştirilmiştir". Bu "siyasileştirilme" resmen kâğıt üzerine geçmemekte; ancak uygulamada, yönetim kurulundan muhabire, montaj sekreterinden kamera teknisyenine kadar herkesten bir siyasi etiket aranmaktadır.

Belçika kamuoyunda büyük tartışmalara yol açan ve televizyon programlarının "düşük kalitede" olmasına neden gösterilen bu uygulama şöyle şekillenmektedir: RTBF ve BRT'nin yönetim kurulu üyeleri partiler arasında, Fransızca ve Flamanca konuşulan bölgelerdeki almış oldukları oy oranına göre dağıtılmaktadır. Yani sosyalistlerin ağırlıkta olduğu güney bölgesi ve onun televizyonu RTBF, "sol" bir televizyon görünümü verirken; Hıristiyan Demokratlar'ın kuzey bölgelerinde etkin olması nedeniyle BRT, "sağcı" eğilim taşımaktadır.

İki resmi dili olan Belçika'da Devlet Radyo Televizyon Kurumu biri Fransızca, diğeri flamanca yayın yapan iki ayrı bölümden oluşuyor. Fotoğrafta Brüksel'in ünlü Grand Platz meydanı görünüyor.

Siyaset arenası televizyon...

İlk bakışta belki son derece "demokratik" gelen bu yönetim biçimi, aslında çok büyük sorunları da beraberinde getirmektedir. Çünkü, yönetim kurulları düzeyindeki siyasi "etiketleştirme", bir piramit şeklinde yukarıdan aşağıya inmekte; politik eğilimlerin bütün kurum içinde aynı oranlarda temsili istenmektedir. Yani, Fransızca kanal RTBF'i örnek alırsak, iki sosyalist programcıya bir Hıristiyan demokrat, bir liberal programcı; üç sosyalist spikere, iki Hıristiyan demokrat, bir liberal spiker düşmekte ve bu, gazetecilere, teknik servislere, hatta odacılara kadar böyle bir oranlama içinde gitmektedir.

Bu tür bir "siyasileşme" pratikte büyük sancılar yaratmaktadır. Çünkü, televizyon gibi gazeteciliğin ve profesyonel yeteneğin temel ölçü olarak alınması gereken bir alanda, bu ölçü ikinci planda rol oynamakta ve siyasi eğilim birinci kriter haline gelmektedir. Yani kurum içindeki politik dengenin korunması amacıyla, herhangi bir seçme söz konusu olduğunda, A partisine mensup ya da bu eğilimli ve yetenekli bir gazeteci, B eğilimli ve daha az yetenekli bir gazeteciye tercih edilemeyecektir. Bu durum, aynı zamanda kadroların şişmesine yol açmakta ve Brüksel'deki televizyon merkezinin uzun koridorları fazla bir iş yapmayan, ama herhangi bir "siyasi eğilimi" temsil eden yönetici, programcı, gazeteci ve teknisyenle dolup taşmaktadır.

Bu siyasi denge unsuru, yukarıda anlatılan nedenlerden dolayı, ister istemez programların içeriğine de yansımaktadır. Haberleri örnek aldığımızda, "sol" bir programcının hazırlayacağı bülten, "sağ" bir programcınınkinden değişik olmaktadır. Örneğin, Belçika'ya yerleştirilecek nükleer füzeler konusunu işleyen bir haberde, "sol" programcı, bu yerleştirmeyi protesto eden göstericilerin yürüyüşünü 45 saniye görüntü ile verecek, füzeler aleyhindeki bir siyasetçiyle mülakât yapacak; buna karşılık, füzelerden yana olan bir açıklamayı bir ajans haberiyle geçiştirecektir. "Sağ" eğilimli bir programcı ise, aynı haberde bunun tersini yapacaktır.

Bu tür uygulamalar, sürekli olarak "objektiflik" ilkesiyle çatıştığı için eleştirilmektedir. Liberal ve Sosyal Hıristiyan partiler, Fransızca kanalı "sosyalistlerin kızıl borazanı" olmakla suçlarken, Sosyalist parti de, Flamanca yayın yapan BRT'yi "iktidarın ve gericilerin sesi" olarak nitelemektedir.

Ancak, burada dikkati çeken nokta, televizyon ve radyonun, gerçekten de devlet ve iktidardan bağımsız olduğudur. Çünkü, hükümetlerin değişmesi, kurum içindeki güç dengesini değiştirmemekte; sosyalistlerin iktidara gelmesi durumunda RTBF iktidara yaklaşırken, BRT muhalefette kalmakta ya da bugünkü sosyal Hıristiyan liberal koalisyon hükümetinde olduğu gibi, bunun tersi bir durum, yani BRT'nin "iktidar yanlısı", RBTF'nin ise "muhalefet taraftarı" kalması gibi bir tablo şekillenmektedir.

Özetlersek, Belçika televizyonları, devlet ve hükümetten bağımsız, ancak ülkedeki siyasi dengeye tamamen bağımlıdır. Radyo ve televizyon, partiler tarafından kontrol edilmektedir. Siyaset nesnel gazetecilik kriterlerine ağır bastığından, televizyonun tarafsız bir kurum olduğunu söylemek zordur.

Çözüm alternatifleri...

Belçika Televizyonu'nun bugün bir bunalım içinde olduğu siyaset adamlarından sıradan yurttaşlara kadar hemen herkes tarafından kabul edilmektedir. Yapılan yoklamalar, seyircilerin diğer ülke televizyonlarına bakmayı tercih ettiklerini ortaya koymaktadır. Bunun nedenleri arasında ise, televizyonların siyasi partilerin "borazanı" haline gelmesi; bütçe kısıtlamalarından dolayı "çekici" yayımların gerçekleştirilememesi; bürokratik bir yayın anlayışının hâkim olması ve ülke sosyal boyutlarının küçük olmasından dolayı, Belçikalıların daha geniş ufuklara, yani yabancı televizyonlara açılmak istemeleri sıralanmaktadır.

Üzerinde çalışılan çözüm önerileri ise şunlardır: Televizyon bu derece "siyasileştirilmekten" kurtarılmalıdır. Bu istek özellikle, televizyonda çalışan gazeteciler tarafından dile getirilmektedir. Yaklaşık elli programcı ve gazeteci kasım ayında yayımladıkları bir açık mektupta, kurum bünyesinde çalışanlara siyasi etiket yapıştırılmamasını ve gazetecilik kriterlerinin ön plana alınmasını talep etmişlerdir.

Televizyonun canlandırılması için öne sürülen çözüm yollarından bir tanesi ise, yayınlarda reklamlara yer verilmesidir. Belçika Televizyonu, kurulduğu günden beri reklam almamakta ve Belçika'ya yönelik reklamlar, Lüksemburg Televizyonu'nundan yapılmaktadır. Yılda bir milyar dolara yaklaştığı tahmin edilen reklam harcamalarının, Belçika Televizyonu'na çekilmesi, hem bütçenin arttırılarak daha iyi programlar yapılmasına yol açacak, hem de reklamlar seyirci çektiğinden, Belçika Televizyonu diğer yabancı kanalları izleyen seyircilerden bir kısmını "geri" alacaktır.

Gerek RTBF gerekse BRT son derece siyasileştirilmiş durumda. Her iki kanalda da yönetim kurullarından muhabirlere, montaj sekreterlerinden kamera teknisyenlerine kadar bütün kadrolar siyasal eğilimler arasında oy oranlarına göre paylaşılıyor.

Nihayet, başka bir öneri olarak, devlet desteğinde olmayan bir özel televizyon kanalına izin verilmesi istenmektedir. Ancak, ticari amaçlar taşıyacak olan böyle bir televizyonun RTBF ve BRT'ye ne gibi bir yarar getireceği siyasi partiler arasında tartışılmaya devam etmektedir.

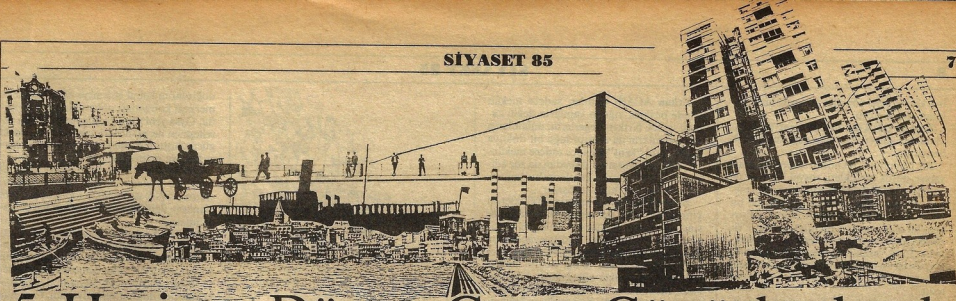

5 Haziran Dünya Çevre Günü kutlandı

Yeni İmar Yasası ve çevre sorunları

Mimarlar Odası tarafından, 5 haziranın Dünya Çevre Günü olarak kutlanması nedeniyle yeni çıkan İmar Yasası'nın çevreye ilişkin sonuçlarının tartışılabilmesi amacıyla bir söyleşi düzenlendi. Aşağıda söyleşiyi sunuyoruz.

Söyleşiye katılan konuşmacılar:
Yöneten: İlhan TEKELİ — Prof. Dr., ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Öğretim Üyesi
Mehmet ADAM — Dr. Y. Mimar
Akın ATAUZ — Gazi Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fak., Maliye Böl. Öğretim Üyesi, Şehir ve Bölge Plancısı
Baykan GÜNAY — ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Öğretim Üyesi Y.
Erhan ACAR — Y. Mimar, Eski ODTÜ Öğretim Üyesi
Özcan ALTABAN — Y. Mimar, Şehir ve Bölge Plancısı, ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Öğretim Üyesi

İlhan TEKELİ: Dünya Çevre Günlerinin kutlanması Türkiye'de de kurumsallaştı. Bu gün de, bu açıkoturumda geçen bir yılın çevreye ilişkin olaylarını anımsayarak daha sağlıklı bir çevrede yaşayabilmek için yeni politikalar önermeye çalışacağız.

Geçen yıl içinde kamuoyunun ilgisi iki somut olayda yoğunlaştı: Bunlar, Gökova'da yapılacak termik santral ve Boğaziçi'nin petrol zengini ülkelerin şeyhlerine satılarak yapılanmaya açılmasıydı. Her iki olayda da kamuoyunun tepkisine karşın, yönetim ısrarla kararlarını uygulamayı sürdürdü. Halkın isteklerine ters düşen bu uygulamalar, gündeme çevre konularında karar verme mekanizmalarının nasıl olması gerektiği sorusunu getirdi.

Geçen yılın, kamuoyunda az tartışılan, ama çevrenin geleceğini etkilemesi açısından daha önemli bir gelişmesi, İmar Yasası'nın kabul edilmesi oldu. Bu yasayla da imar kararlarının verilme biçiminde önemli bir değişiklik getirildiği, imar bürokrasisinin kaldırıldığı, kararların yerelleştirildiği iddia edildi.

Açıkoturuma katılan konuşmacılardan, yeni İmar Yasası'nın getirdiği yenilikler, özellikle de halkın kararlara katılması, yerleşme ve demokratikleşme konusundaki yorumlarını isteyeceğim.

Özcan ALTABAN: Günümüzün en önemli sorunlarından bir tanesi, insanların yakın çevrelerine karşı ilgisizliğinin artışı, kentsel insan ile kent yönetimleri arasında iletişimin kopukluğu olmaktadır. Bireyler ile devlet ve kurumlar arasında varolan boşluklar doğmaktadır.

Dünyada ve ülkemizde kamuoyuna yansıyan olaylar, bu tür boşluk ve kopuklukları sergilemektedir. Örneğin Gökova konusunda yerel halkın, yerel idarelerin ve sınırlı da kalsa konu ile ilgili teknik çevrenin ve basının doğal çevreye sahip çıkmaları, devleti temsil edenlerce hoş karşılanmamış, sert tepkiler gösterilmiştir. Karar vericilerin kamuoyuna kulak asmamaları ve her türlü iletişim olanaklarını kapatmaları, kamuoyunun çevreye duyarlılık göstermesinin nerede ise suç gibi gösterilmesi, ülkemizdeki sosyal gelişmelere karşı, bir tavrı sergilemiştir.

Oysa, bireyler, toplum ve devlet arasındaki boşlukları ilişkilendirmek, çeşitli ölçeklerde demokratik katılımlarca olanak sağlamak ve daha özgür bir kamusal ilgi alanı yaratılmasında kent/doğal çevre gerçeğine sırt çevirmemek, doğru bir yaklaşım olabilirdi. Bu nedenle yasanın diğer boyutlarını tartışmayı sonraya bırakınca, kısaca Boğaziçi ile ilgili getirdiklerini değerlendireceğim. Boğaziçi ile ilgili 1982 yılında özel bir koruma yasası çıkarılmış ve kontrol örgütü kurulmuş, böylece ülke ölçeğinde doğal ve tarihi önemi olan bu alan, merkezi idarenin ağırlığı ile korumaya alınmıştı. Ancak Boğaziçi'ndeki mekânın piyasadaki değişim değeri öylesine yüksek boyutlara varmıştır ki, bu yörenin bir süredir spekülasyona kapatılması birçok çevreyi huysuzlandırmıştı. Üstelik son yıllarda Boğaziçi mekânını paylaşmak isteyen başka ülke zenginlerinin de ortaya çıkması çok sevimli ve aşırı güzellikteki bu doğal kaynak üzerindeki baskıları arttırmıştı. İşte böyle bir ortamda ülke ölçeğinde önemli olan bir yasa tasarısına üç maddelik bir bölüm eklenerek sorun çözüldü. Ve de yasanın diğer 45 maddesi altı ay sonra yürürlüğe girecek iken, Boğaziçi ile ilgili bölümü hemen uygulamaya soktuldu. Böylece Boğaziçi piyasası bunalımdan kurtarıldı.

Mehmet ADAM: Ben, konuya mimarlık ve şehircilik mesleklerinin çevreye yaklaşımı açısından bakmak istiyorum. Mimarlar, plancılar toplumdan bazı yetkiler almış olan meslek adamlarıdırlar. Bu yetkiler, onlara bir güç sağlamış ve biz de buna **karar erki** diyoruz. Bu meslek adamları, toplum adına karar verme yetkisinin **delege** edildiği kişilerdir.

Ancak çevre ile ilgili pratiklere baktığımızda mimarların, plancıların bu yetkiyi rahatça kullanamadıklarından ve **doğru** kararlar almalarının engellendiğinden yakınmaktadırlar. Ve bunun nedeni olarak da politikacılar ya da doğrudan bazı güçlü çıkar grupları tarafından yapılan müdahaleleri göstermektedirler.

Bu meslek adamları, aldıkları kararların doğruluğuna da, meslek anlayışları, mesleki ideolojileri ve hepsinin üstünde de pozitivist bir bilim anlayışının mutlak bilimsel doğrularının olduğu kanısı ile inanmaktadırlar.

Bu arada son 15-20 yıldır Batılı mimarlar, plancılar kendi kararlarının sonuçlarını yaşadıkça, bu delege edilen karar erkinin nasıl kullanılması gerektiği ve alternatif karar süreçlerinin olanaklarının araştırılmasına başladılar.

Bu çabaların tümü bir toplumsal pratik olan yapılı çevre üretim sürecinin demokratikleştirilmesidir.

Türkiye'de böyle bir demokratikleşme talebi var mıdır diye bakarsak, yıllardır sürregelen gecekondulaşma, bu talebin örtük, ama somut ifadesidir. Ve mimarların, plancıların Türkiye'deki bu süreci değerlendirmeye dönük birikimleri de vardır.

O zaman geleceğe dönük olarak çevrenin oluşumu ile ilgili taleplerimizi iki başlık altında toplayabiliriz: Birincisi, mimarların, plancıların bu toplumsal talepleri cidiye alıp, kendi mesleki pratiklerini demokratik süreçler içinde gerçekleştirmenin yollarını aramaya başlamaları, ikinci olarak da bu demokratik süreçler içinde mesleki, bilimsel doğrularına hem fetişleştirmelere hem de dış müdahalelere karşı koruyarak sahip çıkmaları.

Akın ATAUZ: Yerel yönetimlerin çevre sonuçlarının değerlendirilmesinde ve çözümünde, uygun yönetim ölçekleri olduğunu düşünürsek, ben bu açıdan son bir yıl içinde yerel yönetimlere ilişkin gelişmeleri ele almak istiyorum. İçinde bulunduğumuz şu dönem, yerel yönetimlerin daha fazla imkân sahibi kılınması isteğinin olduğu bir dönem gibi gözükuyor. Bunun göstergesi olabilecek, genel olarak belediyelerin ve özel olarak da büyük şehir belediyelerinin gelirlerin arttırılması, İmar Yasası ile birlikte planlama ve sonuçta çevreyi denetleme yetkisinin belediyelere verilmesi gibi bazı gelişmeler var. Bunun ne anlama geldiğini ise irdelemek gerekiyor.

Türkiye'deki karar alma süreçlerine bakacak olursak, bunun aşağıdan yukarıya değil, yukarıdan aşağıya doğru olduğunu iddia etmek zor olmaz. Yerel yönetimlere verilen yetkiler arttırılsa bile, yerel yönetimlerin dahi ne kadar toplumun katılımına açık birimler olduğu tartışılabilir. Türkiye'de toplumun kendi çevresiyle ilgili sorunlara sahip çıkabileceği, aşağıdan yukarıya doğru bir örgütlenme çok zayıf. Bunun da çeşitli nedenleri var: Osmanlı'dan bu yana merkeziyetçi bir güç olarak devletin varlığı, demokrasi geleneğinin olmayışı, belediyeciliğin ancak bir yüzyıllık bir geçmişi olması vb. gibi. Bugün yerel yönetimlerin adeta merkezi yönetimin yerine getiremediği işleyleri yerine getiren bir uzantısı gibi algılanması hâlâ sürdürülüyor. Metropoliten alanlardaki anakent belediyesi ve ona bağlı ilçe belediyeler biçiminde getirilen yeni örgütlenme modeli de bu anlayışı değiştirmiyor. İlçe belediyelerin sınırlarını, merkezi yönetimin ilçe sınırları belirliyor. Bu belirlemelerin, insanların kendi çevrelerine sahip çıkmak için en uygun ölçekleri arama anlayışı ile hiçbir ilgisi olmadığı açıktır. Dolayısıyla, belediye örgütlerine seçmenlerin katılım imkânı, devlerin fonksiyonlarına katılım imkânı kadar uzak. Uygun ölçek gibi gözüken küçük ya da orta büyüklükteki yerel yönetimlerde de seslerini duyurabilmek, kararları etkileyebilmek konusunda ya çok etkisizler ya da bazı nedenlerle bu imkânsız. Belediyeler arası federatif ilişkiler de güçleştirilmiş durumda. Birinci durum için Boğaz, İkincisi için ise Gökova örneğini verebiliriz.

İlhan TEKELİ: Yeni İmar Yasası'nın getirdiği söylenen "yerelleşme" konusunu değerlendirirken, düşülebilecek bir yanılgıya dikkati çekmek istiyorum. Yeni yasada merkezi yönetime istediği konuda res'en plan yapma yetkisi veriliyor. Yerel yönetimin bu kararlara direnme olanağı bırakılmamış. Bu yolla merkezi yönetim yabancı sermayenin, büyük sermayenin isteklerini yerine getirmekte tam bir serbestliğe sahip. Yerel yönetime bırakılan ise, küçük girişimcilerle o yörede yaşayanların çıkarlarını uzlaştırmak. Yerelleştirme ile getirilen büyük ve küçük girişimcilerin çıkarları açısından

İlhan Tekeli: *Yeni yasada merkezi yönetime istediği konuda re'sen plan yapma yetkisi veriliyor. Yerel yönetimin bu kararlara direnme olanağı bırakılmamış. Bu yolla merkezi yönetim yabancı sermayenin, büyük sermayenin isteklerini yerine getirmekte tam bir serbestliğe sahip.*

merkezi ve yerel yönetim arasında bir iş bölümü söz konusu.

Baykan GÜNAY: Ben de İmar Yasası'nı planlama süreci açısından değerlendirmek istiyorum.

Bir toplumun; teknoloji düzeyi, coğrafi yapısı, nüfus özellikleri, sosyal ilişkileri ile çevreye yönelik değer yargıları, çevresel mekânı oluştururlar. Kentsel çevreler de bu faktörlerin etkisi ile organik olarak gelişirken, bu oluşuma yapılan müdahaleler, "fiziksel planlama eylemi"ni ortaya çıkarmaktadır. İmar yasaları, çevreyi denetlemenin aracıdırlar ve bu konuda hem merkezi, hem de yerel yönetimlere bazı görevler düşmektedir.

Toplumumuzda yerel yönetimler ancak geçen yüzyılda ortaya çıkmış ve cumhuriyet ile birlikte kurumsallaşmıştır. Mekâna ilişkin kararların denetimi 1956 yılında yürürlüğe giren İmar Yasası ile mümkün olabilmiştir. Bu yasa, bütün planların merkezi yönetimce onanması ilkesini benimsemişti.

Böylece bir tarafta İmar Yasası'na göre gelişmiş düzenli çevrelerin, öte tarafta da yasayı tanımadan organik olarak gelişen gecekonduların olduğu ikili bir süreç yaşanmıştır.

Bu biçimde oluşan kentsel yapıyı yeniden düzenleyen yasa, içinde bulunduğumuz yılda gündeme geldi. Ancak kanımca, yeni yasa, kentlerin bu ikili yapısına çözüm aramaktan çok, tek bir yenilik getirmekte; plan onama yetkisini yerel yönetime devretmektedir. Daha önceki uygulamada, planlama, sadece merkezi yönetimin ortaya koyduğu kentsel çevre standartlarının elde edilmesini amaçlamakta, bu ise sık sık değişen statik bir imar planı anlayışını sürdürmekteydi. Merkezi yönetim, bu çerçevede yalnızca imar planları ile plan değişikliklerini kontrol edebiliyor, diğer oluşumlara müdahale edemiyordu.

Yeni yasada "Merkezi yönetimi içinde boğulduğu bürokrasiden kurtarıp yükünü hafifletelim, yerel yönetim kendi yolunu, kendi okulunu, kendi yeşilini kendisi yapsın, çevresini kendisi düzenlesin" denilmekte ve yerel yönetime bazı yetkiler devredilmektedir. Ancak, merkezi yönetim yine de gerekli gördüğü hallerde mutlak olarak planlama yetkisini kendisinde tutmaktadır.

Burada ileri bir adım gibi gözüken, merkezi yönetimin yerel yönetime çevre konularında artık söz hakkı tanımasıdır. Bu yeniliğe karşı, merkezi bürokrasinin korkusu ise, şimdiye kadar kendilerinin olumsuz gelişmeleri engelleme şanslarının olduğu, ama bundan sonra böyle bir denetimin söz konusu olmadığı şeklinde. Ben bu kanıda değilim; şimdiye kadar merkezi yönetim, çevre standartlarını sağlayabilmiş olsaydı, zaten bu tartışmaya gerek kalmazdı. Ancak gene de merkezi yönetimin tümüyle devreden çıkarılması doğru değildir. Planlamada yerel yönetimin etkinleştirilmesi ile yeni bir anlayışın hâkim kılınması gerekirdi.

İlhan TEKELİ: Baykan Günay'ın konuşması, yeni yasanın ilginç bir özelliğini ortaya çıkarttı: Yasa, kentin gelişme dinamiklerini kavrayıp, ona uygun yeni bir planlama biçimi önermiyor. Eski plan alışkanlıklarını benimseyip, sadece bürokrasisinde bir desantralizasyon getirmeye çalışıyor.

Erhan ACAR: Kentler, sadece mekân içinde biriken, yığılan yapıların değil, zaman içinde biriken değerlerin, anlamların ve duyumların da oluşturduğu bir dokuya sahip. Yani **"kent"** deyince sadece mekânsal değil, zamansal bir dokudan da söz ediyoruz. Zamanımızda kentlerin bu zamansal dokusu çok hızla değişiyor.

Bu hızlı değişme, kentlerin yerelliklerini yitirip, birbirine benzemesine, aynılaşmasına yol açıyor. Bugün bir Anadolu kentine varan bir otobüste, birden uyanırsanız hangi kentin toplu konut alanlarından geçmekte olduğunuzu, hangi kentin apartmanlarını izlemekte olduğunuzu bilemezsiniz. Mersin'den Samsun'a, Rize'ye kadar tüm kıyı kentlerinde, Kalamış'ta olduğu gibi, herhangi bir İç Anadolu kentindeki bir parktan tek farkı bir yanında deniz olan, lambaları ağaçlarından yüksek, aynı geometrik çiçek göbekleri olan "sahil parkları" türüyor. Kentlerin **"zamanını"** yok etmek pahasına, herkese aynı imar haklarını dağıtmanın, aynı toplu konut bloklarında dağıtmanın, tüm kıyı kentlerini İzmir Kordonu'na benzeterek kıyıyı halka açmanın, kenti demokratikleştirmenin tek yolu olmadığını düşünüyorum.

İlhan TEKELİ: Bu noktada bir soru doğuyor. Acaba karar verme süreçleri **"yerelleşse"** kentlerin yerelliği korunabilecek mi?

Erhan Acar: *Belediye, İstanbul'un Anadolu kıyılarındaki yalılara karşı açtığı savaşta yeni bir mevzi kazanmak için yeni bir "sahil" yaratıyor. Yeni bir kıyı yaratmak yerine, mevcut kıyıyı başka biçimlerde halka açmak daha hayırlı sonuçlar doğurabilir.*

Erhan ACAR: Kanımca hayır. Çünkü bu uygulamaları toptanlaştıran merkezileşme, karar süreçlerinin değil, piyasa mekanizmasının getirdiği bir merkezileşme. Boğaz'da insanları, evlerinde oturmaktan vazgeçirip günü binlerce liradan "Araplar"a kiraya vermeye dürten merkezi bir karar mercii değil, piyasa. Toplu konutlar, apartmanlar, Konut Yasası'nın gereklerine göre ayrılmışıyor. Sahil yolları bile belediyenin oy pişyasasındaki gösterilerine araç.

Kentsel mekân, daha doğrusu onun birliktirdiği zaman, piyasada bir mevzi kazanma savaşının sadece alanı değil, bizzat bir aracı da oluyor. Belediye, İstanbul'un Anadolu kıyılarındaki yalılara karşı açtığı savaşta, yeni bir mevzi kazanmak için yeni bir **"sahil"** yaratıyor. Oysa bu savaşı, mekânla değil, başka araçlarla yürütmek; topyekün yeni bir kıyı yaratmak değil, mevcut kıyıyı başka biçimlerde halka açmak, kentin **"zaman birikimi"** açısından daha hayırlı sonuçlar doğurabilir.

İlhan TEKELİ: Açıkoturuma katılan arkadaşlarımızın yeni İmar Yasası'nın getirdikleri ve kentsel yapılanma konusundaki değerlendirmeleri bazı sorunlar doğurdu.

1. Kent planlamasıyla uğraşan kişiler olarak, halkın kararlara katılmasına ve demokratikleşmeye olumlu değerler yüklüyoruz. Öte yandan elitist (seçkinci) bir plan pratiği doğuran **"kamu yararı"** kavramından da vazgeçemiyoruz. O zaman bu ikisini bağdaştırma yolunu nasıl bulacağız?

2. Yeni dönemde yapılacak planlamanın niteliğinde ne tür değişmeler olmalıdır?

3. Yeni plan pratiğini gerçekleştirmek için gerekli örgütlenme biçimi ne olmalıdır? Merkezi ve yerel yönetimler arasındaki işbölümünün mantığı ne olmalıdır?

4. İmar kararlarının demokratikleştirilmesi nasıl gerçekleştirilmelidir?

Kuşkusuz bu dört soru birbiriyle yakından ilişkili, konuşmacılardan bu soruları birlikte yanıtlamalarını isteyeceğim.

Mehmet ADAM: Yeni İmar Yasa Tasarısı tartışmaları sırasında hiç değinmediğimiz bir nokta var. Ben ona değinmek istiyorum.

"Yerelleşmeyi" çoğunlukla **"yer"**e ilişkin bir kavram olarak algılıyoruz. **"Merkezileşme"**, **"yerelleşme"** farklı karar üretme süreçleri ve karar üretme süreci merkeze ne kadar yakınsa, karar erkinin odaklandığı noktaya da o kadar yakın. Plan kararlarına müdahale etmeyi amaçlayan güçlerin kaynakları da farklı. Bunlardan büyük sermayenin oluşturduğu müdahaleci güçler merkezde etkin olabilirken, küçük sermaye de merkezden uzakta, yerel ölçekte etkin olabilmekte.

Bu nokta, bir yandan da iktidarın yeni yasayı sunarken savunduğu bürokrasiye karşı çıkışın arkasında gizli olan başka bir güdüyü ortaya çıkartıyor. Her ne kadar yakınılan "bürokrasi" ise de aslında kastedilen merkezdeki "plancılar teknokrasisi". Merkezdeki teknokratlar, kendi mesleki doğrularını kabul ettirmeye uğraşıyorlar ve merkezi konumları onlara bir güç veriyordu. Oysa yeni yasa, planlama sürecinin yerelleşmesi ile, plancıları, merkezde bir baskı gücü oluşturamayan küçük sermaye ile karşı karşıya getirecektir.

Öte yandan büyük sermayenin çıkarlarının söz konusu olduğu sanayi, turizm, eğitim, sağlık ve özellikle toplu konut gibi alanlarla ilgili kararların merkeziliği de korunmakta.

Ben, yeni yasanın daha demokratik süreçlerin gerçekleştirmeye olanak verecek şekilde değiştirileceğine ya da çıkacak olan yönetmeliklerin daha demokratik süreçlere zemin oluşturacak biçimde düzenleneceğine pek ihtimal veremiyorum. O zaman daha önce de söylediğim bazı noktalara dönmek ve bazı soruları sormak durumunda kalıyorum. O da şu: Mesleki faaliyetleri içerisinde neler yapabilirler? Meslek adamları kararlarının çevreye duyarlı olabilmesi için **"Kamu yararı"**nın savunulmasında ne kadar kamunun kendisi bu savunmayı üstlenebilir? Yeni planlama yaklaşımlarının demokratik katılım şanslarını arttırma koşulları nelerdir? Mevcut yasal çerçeve içinde gerçekten yerel, sivil örgütlenmelere giderek ve çevreye ilişkin kararların salt mesleki değil, aynı zamanda da toplumsal pratiklerin ürünleri olduğunun bilinci ile alternatif mesleki pratikleri başlatabiliriz.

İlhan TEKELİ: Mehmet Adam'ın konuşması bizi yeni bir noktaya getiriyor. Toplumdan kopuk gerekçesini sadece mesleki doğrularda bulan bir meslek pratiği yerine siyasal süreçle oldukça bütünleşmiş bir pratik öneriliyor. Bu pratikteki bir meslek adamı, gerekirse siyasal sürece girmekten çekinmeyen, örneğin bir belediye seçimi kampanyasında, belediye başkanıyla birlikte seçimi yürüten, onun programını etkileyen, programın gerçekleştirilmesi için toplumsal güçleri harekete geçiren, katılımını sağlayan bir kişi oluyor.

Akın ATAUZ: Ben önce **"kamu yararı"** kavramının, Türkiye'de nasıl seçkinci bir planlama anlayışına yol açtığına değinmek istiyorum. 1930'lardan beri Türkiye'de egemen olan **"halkçılık"** ideolojisinin ve kökeni Cumhuriyet'ten önceki döneme rastlayan **"korporatist"** anlamda bir bölüşümcülüğün, fiziki planlama ideolojisinde oldukça egemen konumlarda olduğunu düşünüyorum. Kıyıdaki konut alanının, kıyıyı tahrip etmek pahasına da olsa bütün kent-

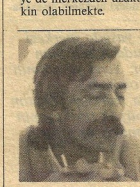

Mehmet Adam: *Mimarlar, plancılar toplumdan bazı yetkiler almış olan meslek adamlarıdır. Bu yetkiler onlara bir güç sağlamış. Biz buna karar erki diyoruz. Bu meslek adamları toplum adına karar verme yetkisinin delege edildiği kişilerdir.*

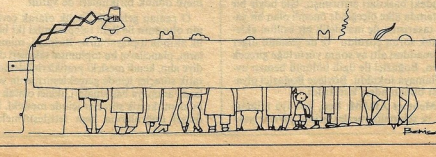

Akın Ataöz: *Kıyıdaki konut alanının, kıyı tahrip etmek pahasına da olsa bütün kentlilere açılması, korporatist anlamda bir bölüşümcülüğün örneği. Ama bu, demokratikleşmenin göstergesi olarak alınmamalı.*

Herkes için her zaman geçerli olan mutlak doğrulardan bahseden ve onları korumakla görevli değil; alternatifler üreten ve bunları topluma tanıtan ve onlar arasında doğru seçimleri yapması için yardımcı olabilen birisi olmayı kabullenmesi gerekiyor.

Tabii bu, siyasal sürecinde buna paralel bir dönüşüm gösterilmesiyle mümkün olabilecek bir şey, tek başına plancıların isteğine bağlıdır demek istemiyorum. Plancı bu alternatifleri çeşitli yerel siyasi grupların içinde, onların programlarının oluşmasına katkıda bulunarak da üretebilir.

İlhan TEKELİ: Bir soru sormak istiyorum: İmar planı üzerinde demokratikleşme yoluyla halkın etkin denetiminin kurulması, hem zor hem de oldukça uzun zamanda gerçekleştirilebilecek bir yol. Bu gerçekleşme olmadan "kamu yararı" kavramını da tahrip edersek, bunun denetimi de ortadan kalkarsa, bundan yararlananlar genellikle toplumun çıkar grupları olmaz mı? Acaba "kamu yararı"na karşı çıkış konusunda bir zamanlama sorunu yok mu?

Baykan GÜNAY: Çevreye dönük kararların yerel olarak demokratik bir biçimde alınmasının bir yasal bir de toplumsal boyutu var. Toplumsal boyut söz konusu olduğunda, plancı ne kadar olan bitene hâkim, ne kadar **"kamu yararı"** konusunda etkin, bu gerçekten şüpheli. Yerel yönetimin yasada bir ana başlık olarak yer alması ve bu konuda bir aşamalandırma yapılabileceğinin belirtilmesidir. Daha önceki yasada tanımı belirsiz olan planlama, bu sefer **"birleştirme ve ayırma"** (tevhid ve ifraz) ile **"yapı"** başlıklarının önünde yer almakta ve daha mantıklı bir dizin oluşturulmaktadır. Ancak yasa bu yeniliklere plan anlayışı yönünden katkıda bulunmamakta ve mevcut **"İmar Planı"** anlayışını sürdürmektedir. "İmar Planı" kavramının ne olduğunu ve mevcut anlayışın yerine ne tür bir anlayış geçirebileceğini açıklamak istiyorum.

İmar Planı, kentin bir zaman boyutu içinde-diyelim ki yirmi yıl içinde- alacağı kesin biçimi ve yapılanma farklarını belirliyor. Dinamik bir kentleşme süreci yaşayan ülkemizde imar planlarının çok kısa zamanda yenilenmesi gerekiyor. Batı toplumlarında bu tür planlama anlayışı son 20-30 yıl içinde terkedilmiş durumda. Mevcut durumda merkezi yönetimce hazırlatılan ve onanan imar planı, yerel yönetimin eline veriliyor ve **"ne halin varsa gör"** deniliyor. Madem ki plan onama yetkisi yerel yönetime devredilmiştir, bu durumda özendirilmesi gereken, yerinden sürekli planlama anlayışının benimsenmesi ve **"Yapısal Planlama"** denilen planlama biçiminin hâkim olması gerekirdi. Bu da yerel planlama birimlerinin zaman içinde çeşitli baskılarla karşılanmasına neden olacaktır.

Özcan Altaban: *Kamu hukuku çerçevesinde getirilen yasal düzenlemeler yine bu çerçevede imar planları genelde kamu yararı amaçlıdır. Ancak bu düzenlemeler kamu yararına olduğu halde toplum yararına olmayabilir de.*

me plan onama yetkisi verilmesi ne kadar demokratiktir, bu da şüpheli. Çünkü biliyoruz ki farklı sosyal gruplar, güçleri oranında Belediye Meclisleri'nde hâkim olurlar ve kararları kendi doğrultularında alırlar.

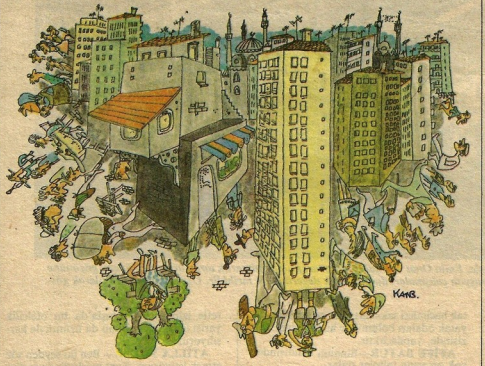

Son söz olarak şunu belirtmek istiyorum, biz burada demokratikleşme konusunda ne dersek diyelim, yasalara nasıl yansıtsak yansıtalım, toplumun buna hazır olan örgütlenmiş kesimleri bu süreç içinde yer alacaklar, kendi çevreleri için kararlar üreteceklerdir; yoksa plancının "Büyük Ağabey"liği sürecektir.

Erhan ACAR: Konut kooperatiflerinde, imar haklarında, sahil yollarında, "yerel" "sivil" talepler hep aynılığa dayanan bir "demokratikleşme", "eşitlik" anlayışı ile getirildi: **"Benim evim komşununkinin aynısı olsun, bana da aynı kat sayısı verilsin, ben de aynı sahil yolunda gezineyim."**

Her yerin ve zamanın kendi özelliklerinin, güzelliklerinin eşitçe, özgürce ve topluca yaşanabilmesi yerine, herkesin aynı yavanlığı, yoksunluğu yaşaması isteniyor. Okul çocuklarının önlükleri, üniformaları gibi. Ben karar süreçlerinin yerelleşmesinin kendi başına, bugünkü üniformalaşmalardan öte bir şey getirmeyeceğini sanıyorum.

Özcan ALTABAN. Sorulara öncelikle "kamu yararı" kavramını tartışarak cevap vermek istiyorum. Ülkemizdeki tüm çevre düzenlemelerinde yasal çerçevenin dayandırıldığı kamu yararı kavramı bulunmaktadır. İmar planlarındaki kararlar genellikle "kamu yararı" ile açıklamaya çalışılır. Örneğin kent merkezinde yenileme yapılar, kamu yararı ile savunulur; kıyılara ilişkin kararlar getirilir, arkasında yine kamu yararı vardır. **Kamu hukuku çerçevesinde getirilen yasal düzenlemeler, yine bu çerçevede İmar Planları genelde "kamu yararı" amaçlıdır. Ancak bu düzenlemeler kamu yararına olduğu halde toplum yararına olmayabilir de.** Geçen yıl sonunda yürürlüğe giren ve kıyılardaki planlama ve yapılanmayı düzenleyen bir yasa kapsamında da bu anlamda kamu yararı, toplum yararı çelişkileri izlenmektedir.

Ancak kamu yararı kavramı özellikle kentsel çevre üzerine plan kararları üreten meslek çevresinin üzerinde önemle duracağı ve karar mekanizmalarının bir ölçüde etkileyebileceği bir araç olarak kabul edilmelidir.

İlhan TEKELİ: Son konuşmacı olarak şimdiye kadar yapılan önerileri hem özetlemek hem de yer yer bazı eklemeler yapmak istiyorum.

Tüm konuşmacıların hemfikir bir konu var, o da yeni İmar Yasası'ndaki yerelleşmenin halkın katılımını sağlamakta yetersiz kaldığıdır. Katılım olanakları getirmeyen bir yerelleşme demokratikleşmeyi sağlamayacaktır. Konuşmalarımızın ortaya çıkardığı bir başka sonuç, kent planlamada "kamu yararı" kavramının sürdürülmesi için önemli gerçekler vardır. Bunlar; kent yapısının karmaşıklığı, uzun dönemli bakış açılarıyla planlaması, kent zamanını birimini Türkiye gibi hızla kentleşen ülkeideki önemi, fiziki yapılanma kararlarındaki geri dönülmezliğin önemi vb.

Öyle ise geliştirilecek planlama süreçlerinde "kamu yararı" korunması ile katılımın sağlanmasını birlikte çözülmesine duyarlı olmak gerekir.

Tüm konuşmacılar varolan imar planı anlayışının eskimiş olduğu görüşündedirler. Bu konuda yeni İmar Yasası bir şey getirmemiştir. Önerilen yeni planlama yaklaşımı; yapısal kararlar düzeyinde belirlenen ayrıntı da uygulama esnekliğine sahip olan, sürekli, yerinde yapılan, eyleme bütünleşmiş bir planlama olmuştur.

Bu planların gerçekleştirilmesinde güçlü yerel yönetimlerin yetkilerinin arttırılması doğrudur. Küçük, güçsüz belediyeler için bu güçsüzlüklerini giderici belediyeler arası işbirliğine dayanan yollara başvurulmalıdır.

Planlamanın demokratikleştirilmesinin arttırılmasında plan yapım süreçlerinin katılıma açık hale getirilmesi, bu konudaki katılımın örgütlenmesini sağlayacak uygun ölçekte çevresel eylem gruplarının oluşturulması ilk akla gelen çözümlerdir. '82 Anayasası'nda siyasal eylemler büyük ölçüde siyasal partilerin tekeline alındığından, yerel yönetimler de bu grupların oluşturulmasında belediyelerdeki muhalif partilere önemli sorumluluklar düşecektir. Demokratik denetimin etkinlik kazanabilmesi için akla gelen bir başka yol, bu konudaki yargı denetiminin işleyişini kolaylaştırmaktır. Bu ise idari yargıya başvurma süresindeki ve başvuracakların sayısındaki genişletmelerle sağlanabilecektir. Açık oturumu burada sona erdiriirken, tüm katılanlara teşekkür ederim.

Akın ATAÖZ: Optimum zamanın bulunabilmesi önemli. Ben de zaten bunun sadece plancıların kararına bağlı olmadığını, toplumun, uygun ölçekli yerelleşme birimlerini geliştirdikçe ona paralel olarak meslek çevrelerinin dönüştürmesi gereken bir anlayıştan bahsettim. Muhakkak bu ikisinin birlikte ve paralel olarak gitmesi ve bu gidişin bir döneminde gerçekleştirilmesi gerekiyor. Ama ben bir noktaya işaret etmek istiyorum. Plancıların, toplumun çıkarlarını üzerindeki "Büyük Ağabey" gözetimi o kadar güçlü ki bu yoğun kamu çıkarı analayışı vatandaş girişimlerinin / katılımının gelişip serpilmesine imkân bırakmıyor. Yani toplumun çıkarları, toplumun üstünde o kadar sıkı bir biçimde mesleki ve bürokratik olarak tartışılıyor ki bu toplumun bu çıkarlara yavaş yavaş daha fazla sahip çıkabilmesi imkânı da azalmış oluyor.

Bu çerçevede Doğu-Batı farklılaşmasına baktığımızda, Batı toplumlarında 12. yüzyıldan beri oluşan bir kent kültürü var. Toplumumuzda ise -Osmanlı dönemini atlarsak-30-40 yıl gibi çok kısa bir sürede kentleşme olgusunu yaşadık. Bu oluşum da iki aşamalı: Birinci dönem İstanbul'un hâkim olduğu, ikinci dönem ise Anadolu'nun, Anadolululara kullanıldığı dönemdir. Bu gelişmeler içinde birçok kurum, birçok çıkar grubu kent mekânı üzerinde etkili olmuştur. Ancak bu tartışmalara girmek bizi çıkmaza götürmektedir. Dolayısıyla, ben burada genelden özele inerek, konuyu planlama açısından tartışmak istiyorum.

Yeni İmar Yasası'nın getirdiği yeniliklerden birisini; planların yerel yönetimlerce onanmasını daha önce belirtmiştik. Kanımca, ikinci önemli yenilik **"planlama"** eylemidir. İmar planlarındaki kararlar genellikle "kamu yararı" ile açıklamaya çalışılır. Örneğin kent merkezinde yenileme yapılar, kamu yararı ile savunulur; kıyılara ilişkin kararlar getirilir, arkasında yine kamu yararı vardır. **Kamu hukuku çerçevesinde getirilen yasal düzenlemeler, yine bu çerçevede İmar Planları genelde "kamu yararı" amaçlıdır. Ancak bu düzenlemeler kamu yararına olduğu halde toplum yararına olmayabilir de.** Geçen yıl sonunda yürürlüğe giren ve kıyılardaki planlama ve yapılanmayı düzenleyen bir yasa kapsamında da bu anlamda kamu yararı, toplum yararı çelişkileri izlenmektedir.

Baykan Günay: *Yeni imar yasasının getirdiği yeniliklerden birisini, planların yerel yönetimlerce onanmasını belirtmiştik. Kanımca ikinci önemli yenilik "planlama" eyleminin yasada bir ana başlık olarak yer alması ve bu konuda bir aşamalandırma yapılabileceğinin belirtilmesidir.*

Taşkışla'nın üniversiteden alınması kültür sürekliliğine indirilen bir darbedir

*İstanbul Teknik Üniversitesi' Merkez binası Taşkışla'nın bir otelcilik firmasına devredilmesi konusu güncelliğini koruyor. Bu konuda İTÜ Mimarlık Fakültesi'nde bir açıkoturum düzenlendi. Açıkoturuma, mimarlık fakültesinden Doç. Dr. **Mete Tapan**, Prof. Dr. **Yıldız Sey**, Doç. Dr. **Afife Batur**, Prof. Dr. **Erol Kulaksızoğlu**, Doç. Dr. **Atilla Yücel** katıldılar.*

AFİFE BATUR—Taşkışla binası Teknik Üniversite'nin simgesi haline gelmiştir. Aynı zamanda tarihi ve mimari değeri olan bir yapıdır. Taşkışla binasında ben birbirinin üstüne binmiş, birbiri tarafından içerilmiş üçlü değer ve simge görüyorum. Birincisi Taşkışla binasının mimari değeri, nitelikleridir. Taşkışla, 19. yüzyılda gerçekleştirilen bir kışlalar inşa etme döneminin en ilginç örneklerinden biridir. Aslında ordunun iyileştirme çabaları 18. yüzyıla kadar iner. III. Ahmet Döneminde başlatılan, yarım kalan fakat asıl III. Selim zamanında hızlandırılan ordunun iyileştirilmesi, modernleştirilmesi çabalarına bağlı bir planlamanın, bir düşüncenin somut örneklerinden biridir. Selimiye Kışlası'ndan başlayarak gelişen bir tarihi olgu. Ama Taşkışla bunların içinde kışla olmasından da öte mimari değer taşıyan tipik yapılardan biridir. Belki bugün bir Davutpaşa, bir Selimiye Kışlası'nı salt bir askeri yapılar kuşağı içinde görmek mümkündür. Ama Taşkışla ve belki, bir ölçüde çok değişmiş olan Maçka Silahhanesi, mimarlık tarihi açısından sanatsal değeri yüksek yapılardır. Ölçeği, kent içindeki konumu, üslup özellikleri, oranları, kitlesinin açık seçik geometrisi, planının aynı şekilde kristalize olmuş geometrisiyle, üslubuyla işlevi arasında kurulmuş çok hassas dengeden ötürü dünya mimarlık tarihinde örneğine az rastlanır bir yapı.

METE TAPAN—Bina mimarlık eğitimi açısından da çok önemli ve ideal bir yapı. Buna biraz sonra değineceğiz ama öğrencilerin böyle bir binada okumaları, onlara mekân kavramını verme açısından önemlidir.

EROL KULAKSIZOĞLU—Taşkışla binasının adliye olması, müze olması en son olarak da otel olması isteniyor. Projeleri savunma yazılarıyla basına yansıyor. Adliye olması halinde Sultanahmet'teki adliyenin görünümü malumdur. Oradaki insan ve taşıt trafiğinin geldiğini düşünün, bu bile Taşkışla'nın adliye olmamasına yeter.

Otel olması da tutarlı değil, binanın mimari kuruluşunu bilmiyoruz. Otel odalarının organizasyonuna uygun değil. Bir tarafta bugün dersane olarak kullandığımız büyük ana duvarlardan oluşmuş hacimler var. Bu 17 metre kadar bir açıklık ifade eder. Yanında 6 metre kadar bir koridor vardır. Doğu ve batı kanatları orta koridorlu sistemdir. Ve burada da altışar metrelik, bir tarafta kürsü öbür tarafta derslik olarak kullanılan, ortasından geçen onları besleyen bir koridor sistemi vardır. Yani bir tarafta tek koridorlu sistem öbür kanatlarda ise çift koridorlu sistem vardır. Ve yükseklik de çok önemli. Bir otel odasında insan herhalde normal üç metreyi geçmeyen bir serbest yükseklik içinde yaşamak ister. Oysa burada yedi metre civarında serbest yükseklik vardır. Bu ancak büyük tadilatlarla hem binanın kesitinde hem de planında bir takım değişiklikleri gerektirecektir ki bu oluşturulan birimlerde ne kadar modern ve temiz malzemeyle olursa olsun, kimin ne şekilde oturacağını pek anlamak mümkün değil. Bu da pek inandırıcı olmuyor. Yedi metre yükseklikli bıraksak dahi ancak Bonapart zamanının atlas perdeli odaları gibi olabilir. Ya da kumarhaneler olabilir ki bu da hacimlerle bağdaşır mı bilemiyoruz. Bir mimar olarak ve eski binaların yeni kullanımlarla değerlendirilmesine bir parça kafa yormuş insan olarak, bunun pek tutarlı olmadığını görüyoruz.

Ancak daha sonra binanın ihtiyaca yetmeyeceği öne sürülerek buraya otelin orve sonradan paravan olarak kullanılıp ek binalar yapımına müsait, belki de bu nedenle en çok bu bina üzerinde duruluyor. Taşkışla'nın etrafındaki yeşil arazinin bile korunması için bugüne kadar büyük çabalar sarf edilmiştir. Etrafının serbest olması, başka binaların yerleşimine uygun olması nedeniyle otelcilerin en çok Taşkışla binası üzerinde durduklarını düşünüyoruz biz. Sadece binanın üstüne kurulduğu arazi altı yedi dönüm. Çevresi ile çok daha büyük bir alan oluşturuyor. Bu konuyu bir parça daha genelleştirmek lazım. Bunun plansız gidişle ilgili birtakım yanları var. İki numaralı park adına verilen Dolmabahçe'den içeriye doğru uzanan bir vadi vardır. Vadinin bir yamacının tepesinde Taşkışla bulunmaktadır. Alt kısmı da Dolmabahçe Stadyumu'na kadar iner. Bu büyük bir yeşil korumadır. Bu vadi kesimi kentin Beyoğlu yöresinde özenle korunabilmiş yeşil alanlardan biridir. Kentin nefesliğidir. Gelip geçmiş bütün iktidarlarda kimse bu yeşil alana el uzatmaya cesaret edememiştir. Oysa bugün bu kıymetli yeşil üzerinde, birçok otel yapma girişiminde bulunuluyor. Bunu da hayretle ve ibretle izliyoruz. Taşkışla'da bu otelcilik yarışı içine girdi. Bunu da üzüntüyle karşılıyoruz.

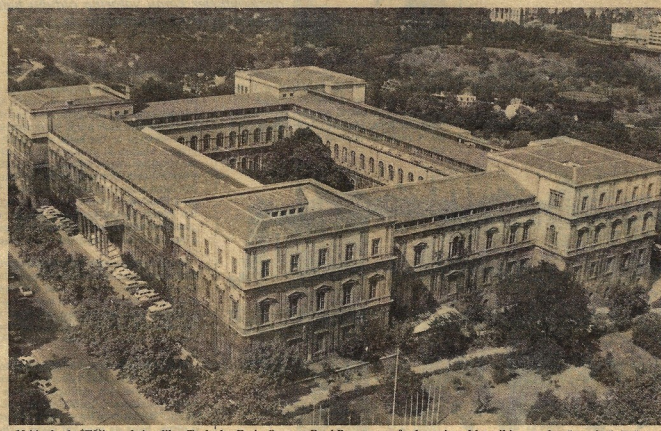

1944 yılında İTÜ'ne tahsis edilen Taşkışla, Emin Onat ve Paul Bonatz tarafından mimarlık tarihi açısından önemi gözönüne alınarak restore edilmiş. Binanın restorasyon çalışmaları da bir örnek değerinde ve tarihidir. Öğrencilere örnek olarak gösterilecek bir restorasyondur.

YILDIZ SEY—Bugün Taşkışla'yı otel yapmak için girişimde bulunan firmanın bir yetkilisinin verdiği habere göre, 'binanın 450 odalı bir otel yapılabileceği, bir İngiliz ve bir de Amerikan firmasınca yapılan projelerle ortaya çıkmış, yani 450 odalı bir otel yapmayı düşünüyorlar. 450 odanın bu binaya nasıl yerleştirileceğini anlamak mümkün değil.

EROL KULAKSIZOĞLU: Biraz önce ben küçük bir hesap yaptım. Avlunun ve tak hacimleri salonları filan yerleştirip, otel yatak odaları bölümü de bunun civar arazisinde, yapılacaktır.

AFİFE BATUR—Binanın kendisinden çok arsasına talipler onlar.

EROL KULAKSIZOĞLU—Hissettiğimiz şeyleri anlatmaya devam edeyim. Niçin Taşkışla üzerinde bu kadar duruluyor? Bizce çok önemli. Şundan diye düşünüyoruz: Gümüşsuyu ve Maçka'daki binalara nazaran etrafı çok serbest ve yeşil çevrili

***Afife Batur:** Taşkışla yıllardır bir mücevher gibi işlendi, düzenlendi, bizim kullanımımıza uygun bir restorasyon yapıldı. Bu kırk yıllık yatırımı bir kalemde silip atıyorlar. Bu bir israftır.*

ATİLLA YÜCEL— Ben iki şeyden söz etmek istiyorum. Kent merkezinde oteller zincirinin şehir açısından ifade ettiği anlam ve kent merkezindeki Üniversitenin anlamı.. Önce Üniversitenin kent içindeki anlamına değinerek başlayayım. Biliyoruz ki Üniversite dediğimiz kavram en azından kentle bağımlı bir kavramdır. Üniversitenin varlığı kentin varlığına bağlıdır. Bu bir anlamda tarihi bağlıktır. Bu bütün dünyada böyledir. Üniversiteler kenti kent yapan bütün toplumsal, kültürel, sosyal ve aynı zamanda da iktisadi canlılığın yer aldığı yerlerdir.

Bugün en yeni ve en ileri uygulamalarda kent merkezi için yapılan planlarda hayata ait birçok faaliyetin birbirini tamamlayan ve bir arada gelişen, birbirini destekleyen bir faaliyetler zinciri oluşturması ve buna göre kullanılmasını öngören tercihler söz konusu. Gece-gündüz yaşamlarını, çalışma ve konutu bir araya

Erol Kulaksızoğlu: *Taşkışla bir paravan olarak kullanılacaktır. Otel olması için izin alınacak, sonra binanın ihtiyaca yetmeyeceği öne sürülerek otel yatak odaları bölümü de bunun civar arazisine yapılacaktır.*

getirmeyi, yaşlı ve gençleri buluşturmayı, okul ve yaşam pratiğini gene birleştirmeyi kültür, ticaret ve eğlence eylemlerini birbirinden yalıtmayı değil ama birbiriyle yeniden buluşturmayı öngören öneriler güç kazanmakta. Bunun nostaljik bir ortaçağ özlemi olduğunu sanmıyorum. Çünkü bunun, böyle bir arayışın kökeninde demin de sözünü ettiğim gibi şekilci bir ütopik arayışın kent yaşamını kısırlaştırıcı tehditine karşılık, kenti kent yapan bilinçli bir sorgulamanın varlığını görüyoruz. Kentin kültürel ve düşünsel yaşamını etkileyen aynı zamanda ondan etkilenen, ondan bir şeyler alan merkezi kurumlardan birisi de üniversite. Özellikle insan ve toplum bilimleri ve sanatlarla ilgili üniversiter ortamlar yani toplumsal yaşamın, kenti yaşamın özünde yer alan üniversite mekânların, kent merkezinde olmaları kolay vazgeçilecek bir olay olarak görülmüyor.

YILDIZ SEY— Ben bir şey eklemek istiyorum. ABD'de şehirden uzak kampüsün yararları, zararları konusunda araştırmalar yapıldı ve çeşitli sakıncaları ortaya kondu. Ayrıca bir Harvard'ı kimse taşımayı düşünmüyor.

ATİLLA YÜCEL—Toparlarsak, tek boyuta, işleve dönüştürülmüş üniversite bugün artık ne denli yanlış görülüyorsa yine tek işleve dönüştürülmüş kent merkezi de o derece yanlış hatta mantık dışıdır. Bağlamak gerekirse İstanbul gibi tarihi bir metropolde kentin tüm kültürel, sosyal merkezlerini bünyesinde barındıran merkezinde bir otoller mahallesi kurulması, kısı kentlerimizde olduğu gibi bir turistik tatil köyüne döndürülmesi son derece sakıncalıdır.

YILDIZ SEY— Sanırım söz sırası bana geldi. Ben en sonda söyleyeceğimi en başta söyleyeyim. Diyorum ki daha doğrusu hepimiz diyoruz ki: Taşkışla, Teknik Üniversite'de kalmalıdır. Üniversiteler bir yandan eğitim yaparken bir yandan da kendi konularında kamuoyunu aydınlatıcı çalışmalar yaparlar. Yani üniversiteyle toplumun, sürdürülmesi zorunlu ilişkileri vardır. Üniversitelerin araştırma uygulama merkezleri vardır. Özel kuruluşlara ve kamu kuruluşlarına bu araştırma sonuçlarını sunmak danışma hizmeti vermek durumundalar. Bu nedenle üniversitelerin bu kuruluşlara yakın yerlerde olması gerekir. Taşkışla'nın Taksim'de olması bu ilişkileri ve öteki arkadaşlarımın da belirttiği konferans, sergi, toplantı gibi etkinliklere ilgililerin katılmasını kolaylaştırmaktadır. En azından rektörlüğün Taşkışla'da kalması gerekmektedir. Böyle uygulamalar vardır. Mimarlık Fakültesi'nin kent merkezinde kalması Teknik Üniversite planlaması açısından da yararlı olduğu kabul edilmiş ki taşınmasına ilişkin bir şey yok. Bu bölgenin turizm bölgesi olması için Bakanlar Kurulu kararı varsa bu çok önemli değil. Çünkü Türkiye'de yapılan planlamaların değil yılda, ayda bir değiştiğini biliyoruz.

ATİLLA YÜCEL— Bir başka şey var. Sanki Taşkışla boşmuş, hiçbir kullanımı yokmuş gibi ne yapsak da kullanıma açsak diye düşünülüyor. Buranın binlerce öğrenciye eğitim veren bir kuruluş olduğu unutulmak isteniyor.

EROL KULAKSIZOĞLU— Mimarlık fakültesine sanki kıracıymış gibi çık git denmesi eleştirildi. 1949'dan beri yani yarım yüzyıla yakın bir yerleşim var burada.

Bunun dışında bunların üzerine bir sünger çekildiğini kabul etsek acaba bugün hadi çıkın otel yapacağız dese bu maddeten mümkün müdür? Bu da mümkün değil.

Çünkü değinildiği gibi 4 bin küsur öğrenci, ayrıca öğretim üyeleri var. İki büyük fakülte yerleşmiş durumda. Ülkenin en büyük fakültelerinden biri İnşaat fakültesinin en kalabalık 1. sınıfı buradа. Bunların çıkması ancak yeni yerler yapıldığı zaman mümkün olabilir ki bu fakültelerle ilgili inşaat henüz başlamış değil. Ayrıca alınan karara göre de mimarlık fakültesi kent içinde kalacaktır. Bu kampüse taşınmayacak.

Yıldız Sey: *Taşkışla Teknik Üniversite'de kalmalıdır. Üniversiteler bir yandan eğitim bir yandan da kendi konularında kamuoyunu aydınlatıcı çalışmalar yaparlar. Yani üniversite ile toplumun, sürdürülmesi zorunlu ilişkileri vardır.*

METE TAPAN—Bence maddi olanaksızlıklar var ama bir mimarlık fakültesinin fiziksel yapısı açısından bir takım nitelikleri var. Ancak, aynı nitelikli bir binaya gidebiliriz. Yoksa size mekân bulduk, 4 bin öğrenciyi şu veya bu şekilde barındırabilirsiniz demek yeterli değil. Meseleye bugün çok kısa vadede ve salt ekonomik nedenlerle yaklaşılıyor. Çağımız planlama çağıdır. Planlamada da salt ekonomik değil, bir de sosyal değer diye bir kavram vardır. Taşkışla'nın sosyal değeri çok yüksek ve bugün bütün dinamizmiyle çalışıyor.

AFİFE BATUR— Bu nasıl bir mantıktır ki var olan bir yapıyı yıkacaksınız. Var olanı kullanmak için de başka bir yatırım yapacaksınız. Niçin? Taşkışla da otel olsun diye. Bundan sağlanacak gelir ne denli büyüktür ki bu denli bir israfa yol açabiliyor. Taşkışla yıllardır bir mücevher gibi işlendi, düzenlendi. Bize, bizim kullanımımıza uygun bir restorasyon yapıldı, yapılıyor da. Geçen yıla kadar yapılıyordu. Bunu, bu kırk yıllık yatırımı bir kalemde silip atıyorlar. Bu bir israftır. Bu acaba bizim kültürel geleneğimizde mi var diye düşünüyorum. Çünkü Osmanlılar zamanında bir yığın örnekleri var bunun. Bir padişah gider bakarmış, harap bir yapı, bir saray, yıkar yerine yenisini yaptırırmış. Ama onlar hiç değilse ahşaptı. Yapılmış yatırım gözden çıkarılıyordu. Yani aynı israf geleneğini mi sürdürüyoruz diye düşünsek veridir. Bir de olayın hep parasal yanı vurgulanıyor. Hiçbir ülke kendi kültürünü bu kadar kolay satışa çıkaramaz. Bizim toplumumuzda rastlanan bir olay mı bu acaba kendi kültürünü satışa çıkarmak? Varsayalım ki çok kârlı bir yatırım bu, ama sosyal ve kamu faydası da bir yana, bu yapının simge değerini unutulur mu? Bu kadar kolayca insan kendi kültürünü satışa çıkarır mı?

YILDIZ SEY: Başka bir şey daha var. Bu bina hakkında yazılan yazılar söylenen sözleri polemik olarak niteliyorlar. Böyle bir konuda ilgililerin fikir beyan etmesine tahammülsüzlük bence çok yanlış bir şey. Gayet tabii tartışılacaktır.

Taşkışla'nın dışına çıkarsak, aynı yörede oteller yapmak istemek İstanbul'un görünümü açısından nasıl bir sonuç doğurur?

EROL KULAKSIZOĞLU— İstanbul Türkiye'nin sorunlarının en yoğununu yaşayan bir kent ve bu kentin sorunlarının uzun yıllardır bir plana kavuşturulamadığı görülüyor. Mesela bugün Nazım Plan Daire Başkanlığı emrinde 150 adet teknik personel var. Ve bugün plan yapılmıyor. Bir başka düşünce de **"plan çok esnek bir şeydir, alınan bir takım kararlarla yürütülür,"** Bunu da bazı meslektaşlarımız söylüyor. Bu aslında böyle değil. Planlamada mutlaka tabu değerler üretiliyor ve ona uzun yıllar uyulması zorunludur diye bir kural yok. Belirli bir süre bu planlamanın getirdiği kurallara uymak ve onları uygulamak gerekir. Türkiye'de İstanbul dışında hemen bütün kentlerin imar planları yapılmıştır. Bunlarla spekülatif şeyler nispeten önlenebilmiştir. Kamu yararına uygun ve düzenli kentleşmenin başka bir yolu yoktur. İstanbul'un plansız olmasının nedenlerine bu konuşmalarda bir parça değindik. Bunda çeşitli çıkarlar, çeşitli kendi dediğini savunuyor. Bu bir kargaşadır. Çağdaş bir toplumda olmaması gereken bir kargaşadır. Biz bugüne kadar maalesef belli kurallar koyup onları uygulamayı öğrenememişiz. Bence sorun bu.

Planlamayı kim yapacak? Bugün Boğazı satan mantık mı?

EROL KULAKSIZOĞLU— Bizlerin katkıda bulunması gerek. Zaten böylesi bir açık oturuma katılmamız da büyük ölçüde bu arzunun bir ifadesidir. Gazeteniz ön ayak oldu. Bizler de katkıda bulunmak istedik. Taşkışla binasının savunulması yanında bir de bu büyük derdimiz var ki bu ortak bir dert.

Sevda Tepesi ve benzeri yerlerinin satışı ve kullanımı da bunun bir başka görüntüsü olarak sayabiliriz.

Şimdi bu söyleyeceklerimizin yanlış anlaşılmaması gerekiyor. Özel mülkiyete karşı bir görüşü temsil ediyorsunuz bile diyebilirler. Olay o değil. Bir plan karar vermişse eğer, o zaman bu şekilde satışlar olabilir. Plan derse ki burada asırlardır süregelmiş bir kamu yararı vardır. Burası bir piknik, bir mesire yeridir derse, ya da burada bir kültür merkezi yapılmaktır, restoranların yapılması gereklidir derse bunu karar verecek olan Belediye Başkanı değil, plancılardır. Önce onlar karar verirler. Bu önceliğe değer verilmezse değindiğimiz gibi bir oldu bitti yaratılır. İleri sürülen sayı: Hiç inşaat yapılamayacak diye bir şey olur mu? Yüzde beş inşaat neden yapılamasın? Koruyu korumak için bir bekçi kulübesi bile yapamayacak mıyız? diyorlar. Yapılabilir tabii, ama bu bir doz meselesidir.

YILDIZ SEY— Ben biraz önceki soruya döneceğim. Planı yapacak mantık meselesine. Bir plan tabii ki mevcut politikadan bağımsız yapılamaz. Ancak, demokratik bir süreçte planlama kararını sadece yöneticiler vermez. Eğer demokratik bir ortam varsa, çeşitli biçimlerde başka kişilerin, ilgililerin, bilim adamlarının da katkısı olmalıdır. Kararların alınmadan önce tartışılması ve bu tartışmalarda ileri sürülen fikirlerin gözönüne alınması daha doğru olacaktır. Taşkışla konusundaki yanlışlık orada olmuştur. Karar verildikten sonra tartışmalar başlamıştır. Türkiye'de planlama açısından üzerinde durulması gereken önemli bir nokta var. Şöyle ki, "Türkiye'de bugün yeni bir değerler sistemi yerleşıyor. Eğer bir şey para getirecekse yapılması gerekir. Para getirecek her şeyin yapılmasını mübahtır. Çünkü Türkiye'nin kalkınması için paraya ihtiyaç vardır. Hele bu para döviz olarak gelecekse çok daha iyidir." Bu değer sistemi bizi bundan 15-20 yıl sonra ekonomik bakımdan çok farklı bakımdan dahi olsak, başımızı duvardan duvara vurduracak ve geriye dönüşü olmayan bir değerler sistemidir. Bugün gelişmiş ülkelerde fayda-maliyet analizi diye bir yöntem vardır. Fayda, maliyet analizinde bir şeyin sadece parasal faydaları değil sosyal faydaları da tartışılır. Sevda Tepesi'ne veya Taşkışla'ya ilişkin kararlar da bu yeni yaratılmaya çalışılan yapma değerlerden kaynaklanmaktadır. Buna karşı her kesimin, her kuruluşun ve ilgililerin görüşlerini belirtmesinde yarar vardır. Biri kalkıp Beylerbeyi Sarayı çok güzel gazino olur, çok da turist çeker dese bunu da yapacaklar mı?

ATİLLA YÜCEL— Ben görüşlerimi

Mete Tapan: *Meseleye bugün çok kısa vadede ve salt ekonomik nedenlerle yaklaşılıyor. Planlamada salt ekonomik değil, bir de sosyal değer kavramı vardır. Taşkışla'nın sosyal değeri çok yüksek ve bugün bütün dinamizmiyle çalışıyor.*

tasarruflar rol oynamıştır.

METE TAPAN— Biraz önce İstanbul'un silueti üzerinde durdunuz. İstanbul antik değeri olan bir kenttir. Yapılan binaların Ayasofya'yla, Sultanahmet Camii'leriyle yarışmayacak şekilde yapılması gerekir. Boğaz tarafında da doğal güzelliği bozmayacak yapılar olmalıdır. Anıtlar Yüksek Kurulu bu konuda çok etkin olmuştur. En azından çirkin yapılaşmayı engelemeye çalışmıştır. Bir planlamaya gidilmelidir. Planlamada değişmeyecek diye bir şey yok. Ama belli kriterler değişmez. Örneğin binaların Ayasofya'ya, Sultanahmet Camii'ne saygılı olması gibi.

YILDIZ SEY— İstanbul'un estetiğini ne bozar ne bozmaz. Bana göre bozar, başkasına göre bozmaz. Bu tartışılabilir. Ama ben bu kapsam içinde bu konunun tartışılmasını gereksiz buluyorum.

EROL KULAKSIZOĞLU— Bence sorun İstanbul'da bir şehir planının bulunmayışı. Bu boşluk ortamında herkes kendi görüşünü empoze etmeye çalışıyor. Herkes

Atilla Yücel: *İstanbul gibi tarihi bir metropolde kentin tüm kültürel, sosyal merkezlerini bünyesinde barındıran merkezinde bir oteller mahallesi kurulması, turistik bir tatil köyüne döndürülmesi son derece sakıncalıdır.*

özetlemek istiyorum. Siluet, Boğaz ve plan üzerinde. Kentin merkezi yoğunlaşır. Mesele bu yoğunlaşmada değerlerin çiğnenmesinin engellenmesidir. Bir metropolde büyük yoğunlaşmalar olur ve bence yüksek yapı da yapılır. Harbiye'de mi yapılır, Gayrettepe de mi? Bu bir plan meselesidir. Bence Boğaz'ın kimi yerlerinde de yüksek binalar yapılır. Bu tartışılır, tartışılmalıdır. Önemli olan siluet filan değil. Bence ipin ucu kaçmıştır. Hangi şey uğruna yoğunlaşıyoruz. Yeşil uğrunuaysa bu sakıncalı. Bu hayati bir olay. İkincisi Boğaz. Boğaz'da da ipin ucu kaçtı. Her türlü spekülasyon yapıldı. Yıllarca bir plan masalı dinledik. Sonra bir kanun çıktı. Daha plan öyle mi böyle mi derken üç kere değişti. Belediyeyle Nazım Plan arasında gitti geldi. İmar İskân Bakanlığı oldu oluyor derken hiçbir şey yapamazsın, (ev bile) dendi. Bence bu yanlış. Kandilli'de arsam var diyelim ev yapamazsın deniyor. 1000 metre kare de büyük bir şey değil Sevda Tepesi'nde. Mesele bu değil ama. Mesele, çifte ölçüt kullanılması.

Mehmet Efendi orda 60 metre karelik ev yapamaz, öteki 1000 metre karelik ev yapar. Bunda bir yanlışlık var ki bence en önemlisi bu. İkincisi Boğaz'da kamu yararına bina yapılır deniyor. Kamu yararına turistik tesis yapabilirsin. Taşkışla'ya göz dikben bilmem ne İnn, orada çok daha büyük Arap'ın yapacağından çok daha bir tesis yapar. Konu basit değil. Çok daha tuzaklarla dolu. Bu kadar çok sık karar değiştirmenin sonuçlarıdır bunlar.

Planlamaya gelince. Belediye plan yapmasını öğrenmelidir. Bunun sancılarını çekiyoruz, çekmeye de devam edeceğiz. Plan yapmayı hep beraber öğreneceğiz, öğretmeye de çalışacağız. Önemli olan çoğulcu tartışma ortamı. Bugünkü belediye böyle, yarınki başka. 5 yılda bir yönetim değişiyor. Peşin hükümlü olmayıp plan yapmayı öğrenmeliyiz. Bunu çoğulcu bir tartışma ortamında yapmasıda da öğrenmeliyiz.

METE TAPAN— En son söz bana kaldığına göre ben yine konumuza döneyim. Taşkışla'nın bunca simgesel ve tarihi bir değeri olan binanın, Teknik Üniversite'den alınması kültür sürekliliğine indirilen bir darbedir.

AFİFE BATUR— Ben Mete Tapan'ın söylediklerine bir ekleme yapmak istiyorum. Böyle bir kararın (yanlışlığını konuşmalarımızın başından beri belirttiğimiz) bu kararın okuldan mezun olan insanların yönetiminde olduğu bir dönemde olması da tarihin garip bir cilvesi... Oysa hepimiz Taşkışla İ.T.Ü'nündür diyebilmeliydik.

BİLİME SAYGI ÖĞRETİM KURUMUNA SAYGIDAN GEÇER

Taşkışla, Teknik Üniversite, Holiday Inn

DOĞAN KUBAN

Garip bir yağma havası var çevremizde. Bir üniversitenin rektörü ve idarecilerinin haberi olmadan iki fakültenin binlerce öğrencisinin okuduğu bir yapı acele boşaltılmak üzere devletin bir dairesi eliyle bir otelcilik şirketine satılabiliyor, ya da kiralanıyor. Bir gecekonduyu boşaltıp içindekileri sokağa bırakır gibi bir durum. İyi niyetli şirket idarecileri fakültelere yer bulmak için yardımcı da olacaklarmış (!).

Türkiye'ye mühendislik öğretimini getiren 3. Mustafa ile 3. Selim'in kemikleri sızlasa bile, Abdülaziz'in görkemli kışlası beş yıldızlı Holiday Inn olunca Hilton ve Sheraton'la güçlü bir simgesel dizi oluşturacak. Boğaz tepelerinde böyle bir otelin birkaç yıllık geliri ile birkaç fakülte yapılabileceği düşünülecek olursa eşi Türkiye'nin yirmi yedi ilinde bulunan Teknik Üniversite gibi bir kurumun iki fakültesinin başka bir yere taşınmasının ne önemi olabilir. Birkaç yıl zorluk çekebilirler böyle hayırlı işler için. Ayrıca ne hikmetse Taşkışla için Bilim ve Teknoloji müzeliği, Merkez Komutanlığı, Adliye Sarayı ve otel gibi bütün işlevler uygun fakat üniversite işlevi uygun görülmemektedir. Sinan Üniversitesi (müteveffa Güzel Sanatlar Akademisi) Boğaz kıyılarına, Yıldız Üniversitesi (eski Yıldız Teknik Okulu) Yıldız Tepelerine, Marmara Üniversitesi İstanbul'un dört bir yanına yerleşirken İstanbul Teknik Üniversitesi on beş yıldır yarısını bitiremediği bir kampüse, öğrencilerini iki kat arttırdığı halde, sıkışmak için zorlanmaktadır.

Kuşkusuz Teknik Üniversite'nin İstanbul içinde yerleşme sorunu eski ve karmaşık bir hikâyedir. Ve bu yazının amacı da bunu yinelemek değildir. Asıl olay bir üniversiteye karşı davranışın sergilendiği ağır ve acıklı bir öğretim statüsü sorumludur. Olayı bütün boyutlarıyla görmek için Teknik Üniversite'nin simgelediği mühendislik eğitiminin Türk Kültür tarihindeki yerinin kısaca anımsamakta yarar var: Osmanlı İmparatorluğu 18. yüzyılın başından bu yana dünyadan geri kalmama savaşı verirken, politik gücünün temeli orduya dayandığı için, hemen her aşamasında ordunun başını çektiği bir çağdaşlaşma sürecine girmiştir. Üçüncü Mustafa döneminde 1773 yılında, ilk kez Mühendishane-i Bahri-i Hümayun ve 1795'te, Üçüncü Selim döneminde, Mühendishane-i Berri-i Hümayun kurularak, deniz ve kara orduları için mühendis yetiştirilmesine başlanmıştır. Başka bir deyişle, Türkiye'de ortaçağlıktan kurtulmuş eğitimin temelleri mühendis okullarıyla atılmıştır. Batıda da ilk mühendis okullarının 18. yüzyılda kurulduğu düşünülürse

Bir büyük öğretim kurumunun varlığından öteye bir simgesel sürekliliği olmayacak mı? 3. Mustafa'dan bu yana girişilen bir teknoloji öğretimi tarihinin bu ülkenin kültüründe bir yeri yok mu? Bu ülkenin tarihi günlük mü olacak? Kurumları hergün yeniden mi kuracağız? Hergün adlarını, yerlerini, yapılarını değiştirerek güçlü bir toplum düzeni nasıl kurulabilir.

aldızlı Holiday Inn olunca Hilton ve Sheraton'la güçlü bir simgesel dizi oluşturacak. Boğaz tepelerinde böyle bir otelin birkaç yıllık geliri ile birkaç fakülte yapılabileceği düşünülecek olursa eşi Türkiye'nin yirmi yedi ilinde bulunan Teknik Üniversite gibi bir kurumun iki fakültesinin başka bir yere taşınmasının ne önemi olabilir. Birkaç yıl zorluk çekebilirler böyle hayırlı işler için. Ayrıca ne hikmetse Taşkışla için Bilim ve Teknoloji müzeliği, Merkez Komutanlığı, Adliye Sarayı ve otel gibi bütün işlevler uygun fakat üniversite işlevi uygun görülmemektedir. Sinan Üniversitesi (müteveffa Güzel Sanatlar Akademisi) Boğaz kıyılarına, Yıldız Üniversitesi (eski Yıldız Teknik Okulu) Yıldız Tepelerine, Marmara Üniversitesi İstanbul'un dört bir yanına yerleşirken İstanbul Teknik Üniversitesi on beş yıldır yarısını bitiremediği bir kampüse, öğrencilerini iki kat arttırdığı halde, sıkışmak için zorlanmaktadır.

Kuşkusuz Teknik Üniversite'nin İstanbul içinde yerleşme sorunu eski ve karmaşık bir hikâyedir. Ve bu yazının amacı da bunu yinelemek değildir. Asıl olay bir üniversiteye karşı davranışın sergilendiği ağır ve acıklı bir öğretim statüsü sorumludur. Olayı bütün boyutlarıyla görmek için Teknik Üniversite'nin simgelediği mühendislik eğitiminin Türk Kültür tarihindeki yerinin kısaca anımsamakta yarar var: Osmanlı İmparatorluğu 18. yüzyılın başından bu yana dünyadan geri kalmama savaşı verirken, politik gücünün temeli orduya dayandığı için, hemen her aşamasında ordunun başını çektiği bir çağdaşlaşma sürecine girmiştir. Üçüncü Mustafa döneminde 1773 yılında, ilk kez Mühendishane-i Bahri-i Hümayun ve 1795'te, Üçüncü Selim döneminde, Mühendishane-i Berri-i Hümayun kurularak, deniz ve kara orduları için mühendis yetiştirilmesine başlanmıştır. Başka bir deyişle, Türkiye'de ortaçağlıktan kurtulmuş eğitimin temelleri mühendis okullarıyla atılmıştır. Batıda da ilk mühendis okullarının 18. yüzyılda kurulduğu düşünülürse

Bir büyük öğretim kurumunun varlığından öteye bir simgesel sürekliliği olmayacak mı? 3. Mustafa'dan bu yana girişilen bir teknoloji öğretimi tarihinin bu ülkenin kültüründe bir yeri yok mu? Bu ülkenin tarihi günlük mü olacak? Kurumları her gün yeniden mi kuracağız? Hergün adlarını, yerlerini, yapılarını değiştirerek güçlü bir toplum düzeni nasıl kurulabilir.

Taşkışla'da Holiday Inn olayının düşündürdüğü çok şey var. Ben sadece iki tanesini vurgulamakla yetineceğim: Birincisi, nedenleri ne kadar karmaşık ve değişik kökenli olursa olsun, bütün eğitim ve kültür kurumlarının büyük yaralar almış ve onur kırıcı bir toplumsal statüye düşmüş olmalarıdır. Bu ilkokuldan üniversiteye kadar işlev verilerek kullanılışı değildir. Gerçi aklı başında bir mimarın Taşkışla'ya verebileceği en son işlev oteldir. Fakat gerçekte asıl sorun, içinde binlerce öğrenci okuyan yüz yıllık ünlü bir bilim ocağının bugünden yarına yerinden edilebileceğinin düşünülmemesidir. Anlaşılan iki fakültenin nerede öğretim yapacağı turizm 'saison'una otel hazırlamak kadar önemli değildir. İnsanın böyle düşünmeye gönlü varmıyor. Fakat görüp işittiklerimizi de yadsıyamıyoruz.

Üniversite para getirmek yerine götürüyor. Fazla masrafları kesmek için tek bir kürsü kitaplığında binlerce kitabı olabilen Teknik Üniversite'nin bazı fakültelerine bazan ayda birkaç dergiden başka bir şey girmez oldu. Onun için Taşkışla'yı şirkete 'eti senin kemiği benim' diye vermişler. Bu ülkeyi bir kapalı çarşı gibi düşünenler çok olmasa gerek, fakat varlıklarını hissettiriyorlar.

Bir büyük öğretim kurumunun varlığından öteye bir simgesel sürekliliği olmayacak mı? 3. Mustafa'dan bu yana girişilen bir teknoloji öğretimi tarihinin bu ülkenin kültüründe bir yeri yok mu? Bu ülkenin tarihi günlük mü olacak? Kurumları her gün yeniden mi kuracağız? Her gün adlarını, yerlerini, yapılarını değiştirerek güçlü bir toplum düzeni nasıl kurulabilir?

Taşkışla'da Holiday Inn olayının düşündürdüğü çok şey var. Ben sadece iki tanesini vurgulamakla yetineceğim: Birincisi, nedenleri ne kadar karmaşık ve değişik kökenli olursa olsun, bütün eğitim ve kültür kurumlarının büyük yaralar almış ve onur kırıcı bir toplumsal statüye düşmüş olmalarıdır. Bu ilkokuldan üniversiteye kadar

Aklı başında bir mimarın Taşkışla'ya vereceği en son işlev oteldir. Gerçekte asıl sorun, içinde binlerce öğrenci okuyan yüzyıllık ünlü bir bilim ocağının, bugünden yarına yerinden edilebileceğinin düşünülmesidir. Anlaşılan, iki fakültenin nerede öğretim yapacağı turizm 'Saison'una otel hazırlamak kadar önemli değil.

böyledir. Sadece askeri okullar bu yıkımın dışında kalmıştır. Bu bizim toplumun hâlâ sivilleşememiş olduğu şeklinde de yorumlanabilir. Öğretim ya çağdaş öğretim düzeyinin çok altında (öğretim, araştırma, yayın alanlarının tümünde) ya da düpedüz gerici bir düzeye düşerek hem uluslararası, hem de ulusal saygınlığını yitirmiştir. Bunun acısını kırk yıldan fazla ayını eğitim kurumunda olanlar derinden duyuyorlar. Bilime saygı göstergesi öğretim kurumuna saygıdan geçer. Yüz yıllık bir kurum kitap alamaz ve damını aktaramaz duruma gelir ve oturduğu binadan selamsız sabahsız atılmak istenirse, bu itibar göstergesi sayılamaz. Bu duruma eskiler 'Örf ki ölem' derlerdi. Türkçe ne güzel ifadeler bulmuş.

Bu olayın ikinci özelliği şöyle: Mühendishane-i Berri-i Hümayundan Holiday Inn'e ulaşan kültür değişimi çizgisinin garip görünüşleri var. Bunu bu küçük yazının temasını oluşturan sözcüklerin altını çizerek anlatabiliriz. Teknik Üniversite, Holiday Inn ve Taşkışla. Bunların içinde dört sözcük Batı kökenli. Bir tanesi Türkçe. Ne var ki Taşkışla da bir yapı olarak Abdülazizin Batılı örneklerden esinlenerek Batılı ilshpta yapılmış bir kışlası. Kısacası buradaki sözcüklerin arkasındaki kavramların ya da nesnelerin tümü Batı kökenli. Acaba kargaşa kışlasının modelini, tekniğini, üniversitesinin öğretimini, turizm adlı etkinlikleri ve otel işletme simgelerini ithal etmek zorunda olan bir toplumun hazımsızlığından mı kaynaklanıyor? Bu ne uzun hazımsızlık ki neredeyse üçyüz yılı bulacak.

Yoksa sorun bizim ussal katkımızın dışında, Batılı simgelerin kendi aralarındaki kavgalarda mı? Belki de bugün, Atatürk'ün bellettiği gibi, çağdaşlaşmanın bilim ve teknolojide değil, ticaret ve turizmde olduğunu düşünmeye başladık.

Ne var ki Batı'nın ekonomik egemenliği bilim ve teknikle desteklendiği için güçlüdür. Arap turistlerine Taşkışla'nın laboratuvarlarını diskotek yapmakla kıyıdan fazla açılamayacağımız kesin.

Türkiye'nin kültür tarihine, Üniversite saygınlığına, hatta sadece Teknik Üniversite'ye ilgi duyanlar Taşkışla-Holiday Inn olayının, yüzeysel işlev değişmeleri ötesinde-

ki simgesel içeriği üzerinde düşünmelidirler. Ayrıca Taşkışla neden Teknik Üniversite olarak kalmasın? Üniversite Taşkışla'yı topluma yararlı amaçlar için kullanamaz mı? Yoksa bu özellik sadece ticari kurumlara mı özgü?

Profesör ***Doğan Kuban*** *İTÜ Mimarlık Fakültesi'nde Mimarlık Tarihi ve Restorasyon Kürsüsü başkanıdır.*

BUGÜNÜN GÖZÜYLE

İLBER ORTAYLI

şeyhülislam olacaktı, mülkiye sınıfına yan geçiş yaptı. Midhat Paşa bugünkü Danıştay'ın; Cevdet Paşa Yargıtay'ın kuruluşunda en önemli rolleri oynadılar.

Cevdet Paşa güçlü belleği ve kendini yetiştirme yeteneği ile tanınır. Midhat Paşa da ondan aşağı kalmaz, küçük yaşında Kuran'ı ezberlediği için kendisine "Hafız" denmiş. Sonra Babıâli'ye çırak (yani memur adayı) olunca o hafıza ile kısa zamanda Fransızcayı kavramış. Midhat Efendi genç yaşta Babıâli bürokrasisini akla ve yeteneklerıyle büyülerken, akranı Cevdet Efendi de İstanbul'un medrese çevrelerindeki cahilleri, bağnazları, şarlatanları mat ediyordu. Arabçasının yanında oldukça iyi Farsça bilgisi de vardı. İlmiyye mesleğinde yükseldikçe yükseldi, kazasker rütbesine ulaşmışken teklif edilen görev gereği vezir rütbesi verilerek Babıâli'nin yüksek bürokrasisine katıldı.

Âli Paşa sadrazamdı. Osmanlı taşra yönetimini kökten reformlar geçiriyordu. Bu iki akıllı genç bürokrat da Osmanlı vilayet yönetimi, merkezi hükümet organlarının yeniden düzenlenmesinde projeleri hazırlamakla görevliydi. O dönemde Babıâli muhaleteün veya basının gözünü boyamak gibi sorumluluklar altında değildi. Tek sorumluluk Avrupa baskısını ve Avrupa ıslahat projelerini hasıraltı edecek girişimlerde bulunmaktı. O nedenle Cevdet ve Midhat Paşaların projeleri derdin devasıydı. Mustafa Reşit Paşa olsun, Âli ve Fuat paşalar olsun, böyle yardımcılara sahip olma şansını iyi kullandılar. Mahmud Nedim Paşa ise onların ayarında bir yönetici değildi... O yüzden Cevdet, Midhat, Ziya paşalar ve diğerleri, yani Babıâli'nin genç kuşak bürokratları haklı olarak ona düşman olmuşlardır. Osmanlı vilayet nizamnamesi Cevdet ve Midhat paşalar gibi iki zekânın ürünüdür. Cevdet Paşa temkinli, öbürü heyecanlı ve enerjik; modernleşme devrinin iki niteliği bu ikisinin kişiliğinde tezahür etmişti. İmparatorluğun yargı ve yönetim örgütü de ikisinin projeleriyle düzenleniyordu. Cevdet Paşa ile vekanüvislik geleneği bitti; on iki ciltlik anıtsal tarihinde, Osmanlının 1774-1826 arasındaki çalkantılı dönemini Avrupa ve dünya tarihinin gelişmelerini de gözönüne alarak yazdı. Cevdet Paşa sonraki kuşaklara bu eserleri bırakırken, Midhat Paşa da Tuna'da, Edirne'de, Bağdat'ta ve Şam'da; köprüler, yollar, kanallar, okullar bıraktı. Modernleşen tarım, bankacılık, bir türlü gelişiremediğimiz teknik eğitim onun başlattığı hâlâ yaşayan kurumlarıdır. Osmanlı İmparatorluğu'nun geniş coğrafyasında dört bir yanda onun yönetiminden kalan yaşayan kalıntılara rastlanır.

Bu iki seçkin vezirin bir noksanları vardı; birbirlerine saygı ve tahammül. Hırçın bir mücadeleye girişiller ve bu çekişme 1876 Anayasası hazırlanırken, ölçüsüz bir münakaşa biçiminde patlak verdi. Dahiliye nazırı Memduh Paşa olayı şöyle nakleder: Adliye Nazırı Cevdet Paşa, Vekiller Meclisi Anayasa taslağını görüşürken, birkaç terime itiraz eder. Midhat Paşa; **"Avrupa kanunlarına senin aklın ermez, Fransızca bilmezsin"** der. Cevdet Paşa ise küplere biner; **"Senin bütün aklın ve temyiz kudretin beş on kelime Fransızcadan ibaretdir. Senin Fransızcanı kunduracı çırakları da konuşur"** diye cevap verir. Gerçekte bu çatışma Avrupa hukuku ile fıkıh, Fransızca ve Arapça gibi kutuplaşmalara bağlanarak açıklanacak gibi değil. Cevdet Paşa biraz Fransızca okuyor, Avrupa tarihini okuyup, zekice özümleyen biri. Midhat Paşa da Doğu kültüründen kopuk değil.

Cevdet Paşa'nın hukukçu yeteneği ve bilgisi tartışılmaz, Midhat Paşa da bunu görememeyecek biri değildi. Çatışma nedeni rekabete, Osmanlı bürokrasisinin geleneksel hastalığına dayanıyor. Görüşlerin farklılaşması ve birbirlerine karşı vaziyet alışlar bile bu gerçeğin etrafında biçimleniyor. Cevdet Paşa kanun-u esasiyi istiyor mu istemiyor mu, bunu tartışmak gerekir. En azından **Tarih**'ime gözatınca, satır aralarından İngiliz parlamentarizmine olan hayranlığı açıkça görülüyor. Cevdet Paşa'nın İslamcılığı ve geleneksçiliği pek fazla tekrarlanıyor, ama bir soru daha sormak lazım. Nasıl bir İslamcılık? Söyledikleri ve yaptıkları medreselilerin tepkisini doğuruyordu. Türk dilinin sadeleşmesini savunan, bu konuda denemeler kaleme alan ve devrine göre duru bir dilin örneğini veren düşünür ve yazar Cevdet Paşadır. Tanzimat bürokrasisinin yazı dilini sadeleştirmesinde başı çeken odur. Midhat Paşa liberalizmini ve anayasacılığını bir çevreye kabul ettirmişti, sağken ve öldükten sonra o grubun önderi olarak kaldı, yüceltildi. Ama Cevdet Paşa İslamcı denen kanadın önderi olamadı. İslam konusunda medrese çevrelerinin zıddına giden yorumlarıyla 19. yüzyıl uleması tarafından dışlandı.

Midhat Paşa'yı kozmopolit bulanlar, hatta ölçüyü kaçırıp imparatorluğu parçalayacak reformlar ve tedbirler uygulamakla itham edenler var. Kısa valiliği döneminde de Tuna vilayetini, çok daha kısa bir sürede Suriye vilayetini yerli unsurların dışında Çerkes ve Kırımlı muhacirlerle doldurması odur. Bulgar ulusçularına karşı en etkin mücadeleyi veren vali odur; hatta garip ama gerçek, imparatorlukta siyasal polisi ilk kuran da Midhat Paşadır. Tanzimat bürokratlarının dünya görüşlerini kesin fırça darbeleriyle belirlemek imkânsız. Örneğin, birçok yönleriyle devrinin elli yıl önünde olan, tiyatrocu paşamız Ahmet Vefik Paşa'yı hatırlayalım; Meclis-i Mebusanın dağıtılmasında Sultan Abdülhamid'in sağ kolu olmuştu.

Ahmet Cevdet Paşa ve Midhat Paşa arasındaki nefret söze, sözden yazıya ve nihayet fiile döküldü. Yıldız mahkemesinde Cevdet Paşa yargılayacıydı, **Marûzat** adlı eserine Midhat Paşa için şu sözleri yazmaktan çekinmedi: "farfara, savruk, bir şeyin sonunu kestiremez ve bitiremez, din ve devlete muzır mahlûk"... Tanzimat'ın yö-

Biri hürriyet kahramanı, diğeri Osmanlı Anayasasının babası

Midhat ve Cevdet Paşa'lar

Midhat Paşa'yı hürriyet kahramanı, Osmanlı Anayasasının babası; **Cevdet Paşa**'yı ise Türkiye'de modern tarihçiliği başlatan düşünür olarak tanıyoruz. Bu kadarla bitmiyor; gerçeklere ne kadar uyduğunu etraflıca düşünmeden, Cevdet ve Midhat Paşa'yı bugünkü toptancı zihniyetle ayrı dünya görüşlerinin öncüleri olarak ele alanlar da var. İkisi de Tanzimat-dönemının seçkin bürokratları içinde genç kuşaktan sayılır. Ölümleri on bir sene arayla mayıs ayına rastlar. (Midhat Paşa 1884 mayısında katledildi. Cevdet Paşa 27 Mayıs 1895'te öldü) Doğumları ise aynı yıla, yani 1822'ye rastlar. Osmanlı modernleşmesinin iki kanadını oluşturan bu iki adam, Rumeli asıllı ailelerden gelirler. Ahmet Cevdet Paşa bugün kuzey Bulgaristan'da bulunan Lofça kentindendir. Ahmet Midhat Paşa ise, Lofça'dan uzak olmayan Rusçuklu bir ailenin İstanbul'da doğan çocuğudur. Her iki ailede de din adamları ağırlıktadır. Her ikisi de Ahmetti. Birinin adı Ahmet Şefîkti; Babıâli bürokrasisi ona "Midhat" mahlâsını verdi. Öbürüne de "Cevdet" adını İstanbul'da medrese çevresinde verdiler. Böylece Ahmet Cevdet ve Ahmet Midhat Paşalar son Osmanlı yüzyılının iki önde gelen siması olarak tarihte yerlerini aldılar. Ahmet Midhat Paşa'yı Sultan Abdülhamit cezalandırdı, Ahmet Cevdet Paşayı ödüllendirdiğini sanmayın. Sözde saygı görürdü, ama Hamidiye döneminde Babıâli ve Yıldız Sarayı çevreleri onu kibarca bir kenara iteledîler. İkisinin de yaratıcı hizmetleri ve başarılı yılları Osmanlı reform asrında, daha doğrusu bürokrasinin aydın diktası denen Tanzimat dönemindedir. Midhat Paşa sadrazam oldu. Cevdet Paşa da az kaldı

Sultanat döneminde Midhat Paşa'yı öldürten II. Abdülhamit, Cevdet Paşa'yı da Babıali ve Yıldız çevresinden kibarca uzaklaştırdı.

dört bir yanda onun yönetiminden kalan yaşayan kalıntılara rastlanır.

***Midhat Paşa** da Cevdet Paşa gibi Rumeli asıllıdır. Genç yaşta Babıâli'ye çıkarak akıl ve yeteneklerıyle Babıâli bürokrasisini büyülemişti. Liberalizmini ve anayasacılığını belli bir çevreye kabul ettirmişti. Sultan Abdülhamit tarafından cezalandırılan Midhat Paşa'nın Osmanlı İmparatorluğunun geniş coğrafyasında dört bir yanda yönetimi sırasında yaptırdığı yaşayan kalıntılara rastlanır.*

***Ahmet Cevdet Paşa** bugün Kuzey Bulgaristan'da bulunan Lofça kentindendir. Paşa güçlü belleği ve kendini yetiştirme yeteneği ile tanınır. Cevdet Paşa ile vakanüvislik geleneği bitti. On iki ciltlik anıtsal tarihinde, Osmanlının 1774-1826 arasındaki çalkantılı dönemini Avrupa ve dünya tarihinin gelişmelerini de gözönüne alarak yazdı. Osmanlı Anayasası'nın babası olarak tanınan paşa, Yargıtay'ın kuruluşunda çok önemli bir rol oynadı.*

nın yeniden düzenlenmesinde projeleri hazırlamakla görevliydi. O dönemde Babıâli muhaleteün veya basının gözünü boyamak gibi sorumluluklar altında değildi. Tek sorumluluk Avrupa baskısını ve Avrupa ıslahat projelerini hasıraltı edecek girişimlerde bulunmaktı. O nedenle Cevdet ve Midhat Paşaların projeleri derdin devasıydı. Mustafa Reşit Paşa olsun, Âli ve Fuat paşalar olsun, böyle yardımcılara sahip olma şansını iyi kullandılar. Mahmud Nedim Paşa ise onların ayarında bir yönetici değildi... O yüzden Cevdet, Midhat, Ziya paşalar ve diğerleri, yani Babıâli'nin genç kuşak bürokratları haklı olarak ona düşman olmuşlardır. Osmanlı vilayet nizamnamesi Cevdet ve Midhat paşalar gibi iki zekânın ürünüdür. Cevdet Paşa temkinli, öbürü heyecanlı ve enerjik; modernleşme devrinin iki niteliği bu ikisinin kişiliğinde tezahür etmişti. İmparatorluğun yargı ve yönetim örgütü de ikisinin projeleriyle düzenleniyordu. Cevdet Paşa ile vekanüvislik geleneği bitti; on iki ciltlik anıtsal tarihinde, Osmanlının 1774-1826 arasındaki çalkantılı dönemini Avrupa ve dünya tarihinin gelişmelerini de gözönüne alarak yazdı. Cevdet Paşa sonraki kuşaklara bu eserleri bırakırken, Midhat Paşa da Tuna'da, Edirne'de, Bağdat'ta ve Şam'da; köprüler, yollar, kanallar, okullar bıraktı. Modernleşen tarım, bankacılık, bir türlü gelişiremediğimiz teknik eğitim onun başlattığı hâlâ yaşayan kurumlarıdır. Osmanlı İmparatorluğu'nun geniş coğrafyasında dört bir yanda onun yönetiminden kalan yaşayan kalıntılara rastlanır.

Bu iki seçkin vezirin bir noksanları vardı; birbirlerine saygı ve tahammül. Hırçın bir mücadeleye girişiller ve bu çekişme 1876 Anayasası hazırlanırken, ölçüsüz bir münakaşa biçiminde patlak verdi. Dahiliye nazırı Memduh Paşa olayı şöyle nakleder: Adliye Nazırı Cevdet Paşa, Vekiller Meclisi Anayasa taslağını görüşürken, birkaç terime itiraz eder. Midhat Paşa; **"Avrupa kanunlarına senin aklın ermez, Fransızca bilmezsin"** der. Cevdet Paşa ise küplere biner; **"Senin bütün aklın ve temyiz kudretin beş on kelime Fransızcadan ibaretdir. Senin Fransızcanı kunduracı çırakları da konuşur"** diye cevap verir. Gerçekte bu çatışma Avrupa hukuku ile fıkıh, Fransızca ve Arapça gibi kutuplaşmalara bağlanarak açıklanacak gibi değil. Cevdet Paşa biraz Fransızca okuyor, Avrupa tarihini okuyup, zekice özümleyen biri. Midhat Paşa da Doğu kültüründen kopuk değil.

Cevdet Paşa'nın hukukçu yeteneği ve bilgisi tartışılmaz, Midhat Paşa da bunu görememeyecek biri değildi. Çatışma nedeni rekabete, Osmanlı bürokrasisinin geleneksel hastalığına dayanıyor. Görüşlerin farklılaşması ve birbirlerine karşı vaziyet alışlar bile bu gerçeğin etrafında biçimleniyor. Cevdet Paşa kanun-u esasiyi istiyor mu istemiyor mu, bunu tartışmak gerekir. En azından **Tarih**'ime gözatınca, satır aralarından İngiliz parlamentarizmine olan hayranlığı açıkça görülüyor. Cevdet Paşa'nın İslamcılığı ve geleneksçiliği pek fazla tekrarlanıyor, ama bir soru daha sormak lazım. Nasıl bir İslamcılık? Söyledikleri ve yaptıkları medreselilerin tepkisini doğuruyordu. Türk dilinin sadeleşmesini savunan, bu konuda denemeler kaleme alan ve devrine göre duru bir dilin örneğini veren düşünür ve yazar Cevdet Paşadır. Tanzimat bürokrasisinin yazı dilini sadeleştirmesinde başı çeken odur. Midhat Paşa liberalizmini ve anayasacılığını bir çevreye kabul ettirmişti, sağken ve öldükten sonra o grubun önderi olarak kaldı, yüceltildi. Ama Cevdet Paşa İslamcı denen kanadın önderi olamadı. İslam konusunda medrese çevrelerinin zıddına giden yorumlarıyla 19. yüzyıl uleması tarafından dışlandı.

Midhat Paşa'yı kozmopolit bulanlar, hatta ölçüyü kaçırıp imparatorluğu parçalayacak reformlar ve tedbirler uygulamakla itham edenler var. Kısa valiliği döneminde de Tuna vilayetini, çok daha kısa bir sürede Suriye vilayetini yerli unsurların dışında Çerkes ve Kırımlı muhacirlerle doldurması odur. Bulgar ulusçularına karşı en etkin mücadeleyi veren vali odur; hatta garip ama gerçek, imparatorlukta siyasal polisi ilk kuran da Midhat Paşadır. Tanzimat bürokratlarının dünya görüşlerini kesin fırça darbeleriyle belirlemek imkânsız. Örneğin, birçok yönleriyle devrinin elli yıl önünde olan, tiyatrocu paşamız Ahmet Vefik Paşa'yı hatırlayalım; Meclis-i Mebusanın dağıtılmasında Sultan Abdülhamid'in sağ kolu olmuştu.

Ahmet Cevdet Paşa ve Midhat Paşa arasındaki nefret söze, sözden yazıya ve nihayet fiile döküldü. Yıldız mahkemesinde Cevdet Paşa yargılayacıydı, **Marûzat** adlı eserine Midhat Paşa için şu sözleri yazmaktan çekinmedi: "farfara, savruk, bir şeyin sonunu kestiremez ve bitiremez, din ve devlete muzır mahlûk"... Tanzimat'ın yö-

eski-yeni çizgiler

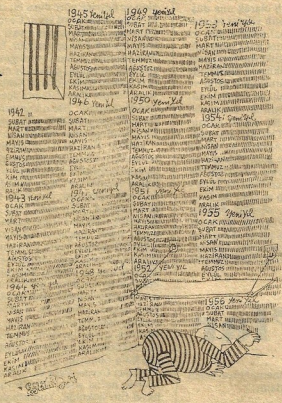

Eflâtun Nuri Erkoç

1927 yılında İstanbul'da doğdu. Ortaöğreniminden sonra bir müddet Devlet Güzel Sanatlar Akademisine devam etti. Ekonomik nedenlerle Akademiyi bitiremedi. İlk eseri 1942 yılında Akbaba dergisinde yayımlandı. Birçok dergi ve gazetede çalıştı. Karikatürleri yurt dışında da uzun yıllar yayımlandı. 1969 yılında Yugoslavya'nın Skopje şehrinde yapılan uluslararası yarışmada jüri özel ödülünü kazandı. Mesleğini geliştirmek için gittiği Londra'da açtığı kişisel sergi ilgi gördü. Evli ve bir kız çocuğu var.

arşiv konuşuyor

Elvis Presley

1935 yılında Tupelo'da doğan Elvis Presley 1955'ten sonra Amerika'nın ve dünyanın en ünlü "rock and roll" şarkıcısı oldu. Elde ettiği büyük başarının yanı sıra, elektrogitarla hızlı ritmi benimseyen genç şarkıcı, neslini etkiledi. 1967 yılında Almanya'da bir Hava Kuvvetleri subayının kızı olan Priscilla ile evlendi. Bu evlilik 6 yıl sürdü. Rock and roll modasının geçmeye başlamasıyla, aşırı sahne hareketlerini bırakarak duygulu şarkılar, hatta napoliten halk şarkılarından ilham alan şarkılar söylemeye başladı. Bunun yanı sıra, özellikle kovboy filmleri ve melodrama kaçan birçok film çevirdi. Başarı grafiği bir hayli yüksek olan şarkıcılık hayatı sırasında her biri bir milyondan fazla satan 45 altın plağa sahip oldu. Ayrıca Presley'in Hayranları Kulübü'ne ABD, Kanada, Meksika, Küba, İngiltere, Fransa, Kanada ve Avustralya'da 400 bin kişi üye olmuştu. Şarkıcının ölümü yok etkisi yaptı. (17 Ağustos 1977). 80 bin hayranı malikanesinin etrafını işgal etti ve bunlardan 30 bini sırayla eve kabul edildi. Fotoğrafta, yüzlerce arabanın eşlik ettiği Elvis Presley'in cenazesi Elvis Presley Bulvarı'ndan geçerken görülüyor. Küçük fotoğrafta ise 1957 yılında, yıldızının yeni parladığı sıralarda.

Marş söylerken

Çekmemiş, görmemiş olanlar bilmez. Bay Özal da bunlardan biridir. bakınız ne diyor: *"İleri sandığımız demokratik ülkelerde bizden çok daha fazla disiplin vardır. O disipline bazı yerde siz işkence dersiniz. Mesela bazı hapishanelerde sabah, öğle, akşam İstiklal Marşı söyletiliyormuş. Adam buna işkence diyor. Biraz fazla yapılıyorsa belki işkence olur."*

İşkence konusu uzunca bir süredir içte ve dışta tartışılıyor. Tartışanlarca henüz açıklığa kavuşmuş değildir. Tartışa konuşa bir sonuca varılacaktır.

Her ülkenin ulusal marşı vardır, bizimki İstiklâl Marşıdır. Ulusal bağımsızlığımızı kazandıktan sonra kabul edilen marşa bu adı vermişiz. Bu marşa kimi hacılar, hocalar karşı çıkarlar...

Talip Apaydın'ın başından geçen bir Bayburtlu hoca öyküsü vardır. Öğretmen ve öğrenciler okulun bahçesinde top oynarlarken, köyün bekçisi geliyor:

"Öğretmen Bey," diyor. "İmam efendinin selamı var. Ezan okunurken top oynanmazmış. Hemen bırakacakmışsınız."

Çatışmamak için bırakıyorlar. Ama öğretmenlerin çok canı sıkılıyor. Talip Apaydın, bir gün ıssız bir yerde imamla karşılaşıyor.

"Ne istiyorsun bizden?" diyor. "Din adamının saygımız var ama, yerli yersiz niye çatıp duruyorsun?"

"Çatmıyorum. Ben herkesi Allah yoluna çağırıyorum, bundan sorumluyum. Ben minarede ezan okuyorum, sen burada top oynuyorsun. Sizin İstiklâl Marşında nasıl hazırol duruyorsanız, ezan okunurken de öyle hazırol duracaksınız. Müslümanlık budur!"

Sizin İstiklâl Marşı sözüne Talip Apaydın çok şaşıyor ama, ne desin? İmamın sırtı kalın, Ankaralarda çok yüce katlara dayamış ardını.

"Peki," diyor. "Süleymaniye Camisinde ezan okunurken bütün İstanbul halkı hazırol mu duruyor?"

"Müslüman olan durur."

Bizim İstiklâl Marşının tuhaf bir alınyazısı vardır. Sözünü Mehmet Akif gibi dini bir şair yazdığı halde dinciler kızarlar, hatta düşmanlık bile ettikleri olur. Öte yandan Akif'i iyi bir şair saydıkları, İstiklâl Marşına saygılı oldukları halde solcuları düşman sanırlar. İstiklâl Marşını yadsıyan solcuya rastlamadım.

Bir dönemde gözaltına, hapise düşenler iyi bilirler, durmadan İstiklâl Marşı söyletirler. Bu da yetmez havalandırmaya çıkıldığında sıra sıra dizerler Eskişehir Marşını, İzmir Marşını, daha birçok marşı hem öğretirler, hem söyletirler. Selimiye'de gözaltına alındığımda havalandırmaya çıkıldığında marşların söylenişine tanık olmuştum. Benim gibi birkaç arkadaşı daha yaşlı saydıkları için olacak söylemeye katmamışlardı. Söyleyenlerden bilemeyenleri çok tertlettiklerini gördüm.

Özal'ın, "Bazı hapishanelerde sabah, öğle, akşam İstiklâl Marşı söyletiliyormuş. Adam buna işkence diyor" demesi küçümsemedir ama, bir de sabah, öyle, akşam bir onbaşının gözetiminde durmadan İstiklâl Marşı söyleyenleri düşünün, işkence demiyelim de nedir? Öteki marşları da durmadan, devlet zoruyla söylemenin tadı olur mu?

Kime olursa olsun bu marş zorla söyletileceğine bilen bir kişi tarafından neden söylendiği, ne anlama geldiği anlatılsa, bağımsızlık savaşının nasıl kazanıldığı, bunun marşı olabileceği açıklansa daha iyi olur, kanısındayım. Yoksa elde cop sıra sıra insanı durdur, İstiklâl Marşı söylet, koştur Eskişehir Marşı çağırt... Ne olur? Adamın söyleyeceği varsa da söylemez olur. Söylemek istemeyenlerin başlarına gelenleri görmüşümdür.

Olağanüstü koşullar yavaş yavaş tümüyle kaldırılırken, onun gösterilerinden biri olan marş söylemenin de hapishanelerde Özal'ın deyimi ile bir disipline kavuşturulması gerekir.

Hadi işkenceyi tartışmayalım ama, kışıye işkence gibi gelecek olan davranışlardan da kaçınalım. Sanırım en doğru, en inandırıcı, en sevici ve sevindirici yol budur.

Anket Defteri

EDİP AKBAYRAM

Müzisyen

1950 yılında Gaziantep'te doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Gaziantep'te tamamladı. Lise yıllarında amatörce müzik çalışmaları oldu. Üniversite sınavları için İstanbul'a geldiğinnde, bbir derginin açtığı yarışmada "Altın Mikrofon" ödülünü aldı. 1972'de kazandığı bu yarışmadan sonra profesyonel olarak müzikle uğraşmaya başladı. Dişçilik fakültesi 1. sınıfından ayrılarak müziği tercih etti. Edip Akbayram, Türkiye'de müzik konusunda "iyiyi takdir olayının" olmadığını savunuyor. Elektronik müzik aletlerinden yoksun olmaktan ve denetimin biraz katı tutumundan yakınıyor. Akbayram, müzikte otantik, anonim türküleri, hafif Batı müziğine uygulayarak başarı kazandı.

Sizce en büyük mutsuzluk nedir? *Kişinin sağlıksız olması.*
Nerede yaşamak isterdiniz? *Bulunduğum yerde insanca ve kardeşçe yaşamak.*
Sizce yeryüzünde gerçek mutluluk nedir? *Kaf Dağı'nın ardında değil, mutluluk ayaklarımızın dibinde, insanlar mutluluğu kendileri yaratır.*
Hangi hataları bağışlarsınız? *Bence affedilmeyecek hata yoktur. Zamanla her şey unutulur.*
Edebiyatta en sevdiğiniz kadın kahraman? *Anna Karenina.*
En sevdiğiniz tarihi kişilikler? *Edison*
En sevdiğiniz besteci? *Çaykovski, Rodrigo, Mozart, Beethoven. Bizlerden Dede Efendi, İtri, Selahattin Pınar.*
En sevdiğiniz ressam? *Picasso*
Bir erkekte en çok hangi özelliklere değer verirsiniz? *Erkekliğin adına yaraşır şekilde er ve mert kişi olması bence.*
Bir kadında? *Bağlılık ve sevgi.*
En büyük erdem? *Çok çalışmak.*
En sevdiğiniz? *Müzik dinleyip kitap okumak, araştırma yapmak.*
Kimin, ya da kimlerin yerinde olmayı isterdiniz? *Hiç kimsenin yerinde olmayı istemezdim.*
Başlıca karakter özelliğiniz? *İyi niyetli, yardım sever, hırslı.*
Dostlarınızda en çok değer verdiğiniz özellik? *Saygınlık.*
Sizin için en büyük felaket ne olabilirdi? *Sesimin yok olması, şarkı söyleyememem.*
Ne olmak isterdiniz? *İyi bir doktor olmak isterdim.*
En sevdiğiniz renk? *Kırmızı.*
En sevdiğiniz çiçek? *Karanfil.*
En sevdiğiniz kuş? *Serçe.*
En sevdiğiniz yazar? *Tüm yazarları sevgi ve saygı ile takdir ediyorum.*
En sevdiğiniz şair? *Nazım Hikmet, Fazıl Hüsnü, Hasan Hüseyin, Tahsin Saraç, Refik Durbaş, Ümit Yaşar Oğuzcan.*
En sevdiğiniz isimler? *Türkü ve Ozan.*
Hayran olduğunuz askeri başarılar? *Yakın tarihte Kıbrıs Barış Harekâtı.*
Hayranlık duyduğunuz reformlar? *Fransız İhtilali.*
Hangi doğal yeteneğe sahip olmak isterdiniz? *Şu anda sahip olduklarım bana yeterli.*
Nasıl ölmeyi isterdiniz? *Ölümü şimdiden düşünmek istemiyorum, daha gencim. 'Che'nin sözü geldi aklıma, "Ölüm nereden ve nasıl gelirse gelsin, hoş geldi safa geldi."*
Şu andaki ruh haliniz? *Şu anda çok mutluyum ve bu mutluluğumu düzenli bir yaşama borçluyum.*
Yaşam ilkeniz? *Dostça, kardeşçe ve insanca yaşamak.*

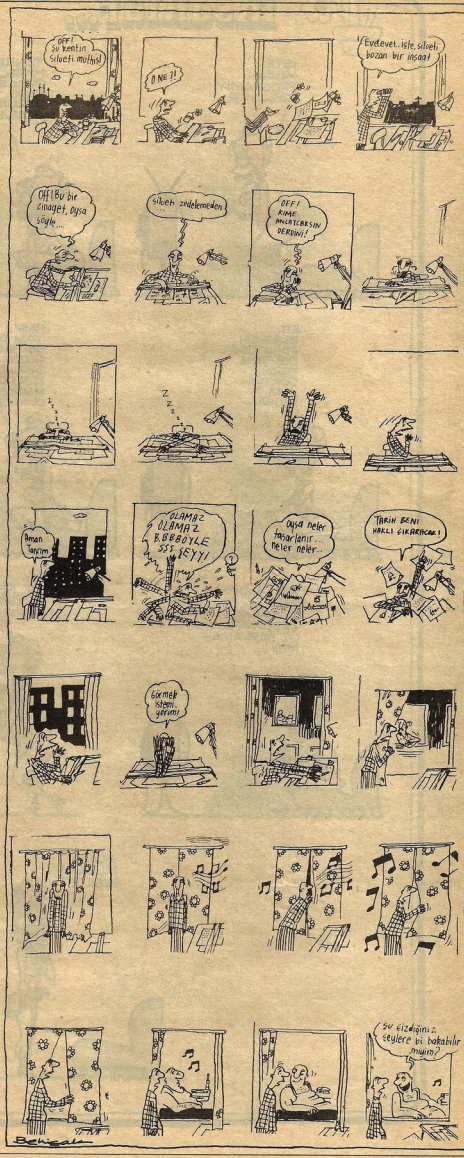

insanlar...

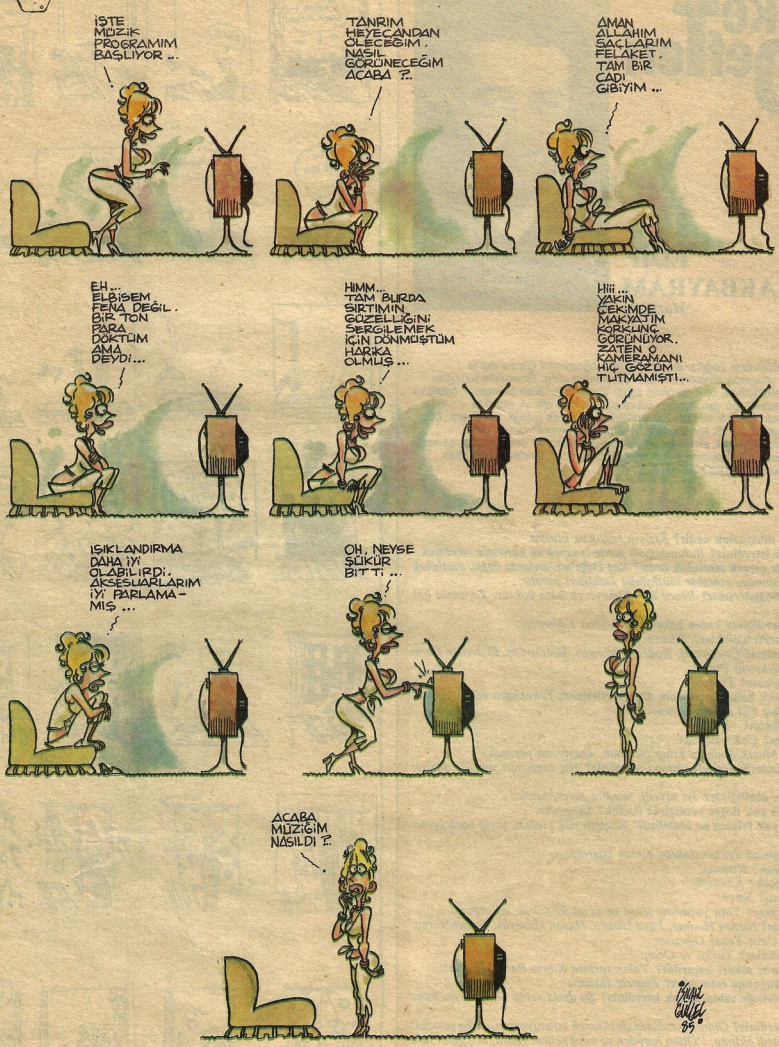

İsmail Gülgeç